

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Barbara ČEPON

**VREDNOTENJE NARAVNIH ZNAMENITOSTI V
OBČINI VRHNIKA ZA TURISTIČNO RABO**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA KRAJINSKO ARHITEKTURO

Barbara ČEPON

**VREDNOTENJE NARAVNIH ZNAMENITOSTI V OBČINI
VRHNIKA ZA TURISTIČNO RABO**

Diplomsko delo
Univerzitetni študij

**THE EVALUATION OF NATURAL SIGHTS WITHIN
MUNICIPALITY VRHNIKA FOR TOURIST USE**

Graduation Thesis
University studies

Ljubljana 2010

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija krajinske arhitekture.

Študijska komisija Oddelka je za mentorja diplomskega dela imenovala doc. dr. Petra Skoberneta in za recenzentko doc. dr. Mojco Golobič.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. Alojzij DRAŠLER
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Član: doc. dr. Peter SKOBERNE
Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana

Član: prof. dr. Mojca GOLOBIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Barbara Čepon

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 711.1:388.483.11:502.1(497.4 Vrhnika)
KG	naravne znamenitosti/metoda/vrednotenja/privlačnost/dostopnost/ naravovarstvena občutljivost
AV	ČEPON, Barbara
SA	SKOBERNE, Peter (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo
LI	2010
IN	VREDNOTENJE NARAVNIH ZNAMENITOSTI V OBČINI VRHNIKA ZA TURISTIČNO RABO
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	XI, 87 str., 6 pregl., 22 sl., 52 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	V vsaki občini so naravne znamenitosti (NZ), vprašanje pa je, če jih pozna oziroma če ve, katere bi bile primerne za turistično rabo. Razvijali smo metodo vrednotenja, s katero se razvrsti NZ po primernosti za turistično rabo od zelo primernih do popolnoma neprimernih. Zbirali smo dosegljive podatke o NZ v občini Vrhnika, na podlagi teh pa smo NZ ovrednotili po treh parametrih: privlačnosti, dostopnosti in naravovarstveni občutljivosti. Tiste NZ, ki so bile po vseh treh parametrih ocenjene z najvišjo vrednostjo, so najprimernejše za turistično rabo. Tiste NZ, pri katerih so bili vsi trije parametri ocenjeni z najnižjo vrednostjo, pa za turistično rabo niso primerne. Najprimernejših NZ za turistično rabo je v občini dvanajst, neprimerni za turistično rabo pa sta dve NZ. V pregledni zbirki so zbrane vse NZ občine, njihov pomen, tipologija in zavarovanje. Vse NZ smo prikazali na karti, s čimer smo omogočili tudi prostorsko predstavljivost vrhniškega potenciala. Ugotovili smo, da je v občini veliko NZ, ki niso v zadostni meri vključene v turistično ponudbo. Zato smo izdelali predlog povezave za turizem najprimernejših NZ s krožno potjo, ki bi povezala celotno Vrhniko. Del te poti je tudi pot po izviri Ljubljance, ki združuje naravne lepote, zgodovino in mitologijo tega območja. Predlagali smo tudi uvrstitev NZ na občinski zemljevid in izdelali predlog predstavitve NZ za portal Slovenske turistične organizacije.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN	Dn
DC	UDC 711.1:338.483.11:502.1(497.4 Vrhnika)
CX	natural sights/ method of evaluation/ attraction/ accessibility/ sensitivity for natural protection
AU	ČEPON, Barbara
AA	SKOBERNE, Peter (supervisor)
PP	SI-1000 Ljubljana, Jamnikarjeva 101
PB	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Landscape Architecture
PY	2010
TI	THE EVALUATION OF NATURAL SIGHTS WITHIN MUNICIPALITY VRHNIKA FOR TOURIST USE
DT	Graduation Thesis (University studies)
NO	XI, 87 p., 6 tab., 22 fig., 52 ref.
LA	sl
AL	sl/en
AB	Every municipality has its natural sights (NaS), question is if it knows which of them would be appropriate for tourist use. We developed a method of evaluation, that arranged suitability of NaS for tourist use from the most to least appropriate. Gathered are data of all NaS in municipality Vrhnika, we passed judgement based on three parameters: attraction, accessibilities and sensitivity of natural protection. NaS that they were assessed with highest value round all three parameters are most appropriate for tourist use. That NaS, all three parameters were assessed with lowest value at which aren't appropriate for tourist use. There are twelve most appropriate NaS for tourist use and two inappropriate NaS for tourist use. In surveyable collection are gathered all NaS in municipality, their meaning, typology and insurance. We show all NaS on a card and show spatial concept of Vrhnika's potential. We found many NaS in municipality aren't engaged in tourist offer in sufficient degree. Therefore we made proposal of connection the most appropriate NaS for tourist use with circular way that would connect entire Vrhnika. Part of this way is also way for springs of the Ljubljana that it's uniting natural beauties, history and mythology of Vrhnika. We suggested also placing NS on municipal map and made proposal for The Official Travel Guide by Slovenian Tourist Board.

KAZALO VSEBINE

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA.....	III
KEY WORDS DOCUMENTATION	IV
KAZALO VSEBINE.....	V
KAZALO SLIK.....	VII
KAZALO PREGLEDNIC.....	VIII
OKRAJŠAVE.....	IX
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	2
1.2 CILJI RAZISKOVANJA	3
1.3 DELOVNE HIPOTEZE	3
2 PREGLED IN DOSEDANJE RAZISKAVE	4
2.1 KAJ SO NARAVNE ZNAMENITOSTI IN KAJ SO NARAVNE VREDNOTE.....	4
2.2 POTENCIAL NARAVNIH VREDNOT ZA TURIZEM	7
2.3 VREDNOTENJE NARAVNIH VREDNOT ZA TURIZEM IN PREGLED LITERATURE	8
2.3.1 Naravne vrednote Vrhnike	12
3 METODE	14
3.1 ZBIRANJE IN OBDELAVA PODATKOV	14
3.2 VREDNOTENJE.....	14
3.2.1 Merilo privlačnosti	15
3.2.2 Merilo dostopnosti	16
3.2.3 Merilo naravovarstvene občutljivosti	17
3.2.4 Primernost ovrednotenih naravnih vrednot za turistično rabo	18
4 REZULTATI.....	20
4.1 NARAVNE VREDNOTE V OBČINI VRHNIKA.....	20
4.1.1 Inventar naravnih vrednot občine Vrhnika.....	20
4.1.2 Zavarovane naravne vrednote.....	31
4.2 REZULTATI VREDNOTENJA	35
4.2.1 Razlaga vrednotenja naravnih vrednot na primerih	40
4.3 ANALIZA REZULTATOV	42
4.3.1 Pogostost pojavljanja zelo primernih naravnih vrednot v turističnih vodnikih	44
4.3.2 Vrhniska kulturna dediščina	45
4.4 PREDSTAVITEV ZELO PRIMERNIH NARAVNIH VREDNOT ZA TURISTIČNO RABO	47

4.4.1 Bukev in lipovec pri Celarcu	47
4.4.2 Cigarovec ob šoli	49
4.4.3 Grajski izvir v Bistri	50
4.4.4 Lintvern	51
4.4.5 Močilnik	53
4.4.6 Veliki Močilnik	54
4.4.7 Retovje	55
4.4.8 Veliko okence	57
4.4.9 Malo okence	58
4.4.10 Izvir Pod skalo	59
4.4.11 Potok Bela	60
4.4.12 Kostanjevica	61
4.4.13 Kuclerjev kamnolom	62
4.4.14 Zahodni črni kamnolom	63
4.5 PREDLOGI	64
4.5.1 Predlog sprehajalne poti	64
4.5.2 Ogled izvirov Ljubljanice	67
 5 SKLEP	 68
 6 POVZETEK	 70
 7 VIRI	 72
 ZAHVALA	

KAZALO SLIK

Slika 1: Kamnolom apnenca na Lesnem Brdu, ki je postal neprivlačno skladišče in odlagališče gradbenega materiala.....	15
Slika 2: Za turistično rabo nedostopna jama Velikega okenca - kljub privlačnemu vhodu	16
Slika 3: Blagajev volčin.....	17
Slika 4: Karta naravnih vrednot v občini Vrhnika.....	21
Slika 5: Karta zavarovanih vrednot	31
Slika 6: Karta ovrednotenih naravnih vrednot v občini Vrhnika.....	35
Slika 7: Karta zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo v občini Vrhnika	43
Slika 8: Bukev pri Celarcu	47
Slika 9: Lipovec pri Celarcu	48
Slika 10: Catalpa sp.	49
Slika 11: Grajski izvir Ljubljanice v Bistri.....	50
Slika 12: Izvir Bele v Lintvernu	51
Slika 13: Močilnik	53
Slika 14: Veliki Močilnik	54
Slika 15: Retovje	55
Slika 16: Veliko Okence.....	57
Slika 19: Izvir Pod skalo.....	59
Slika 20: Potok Bela	60
Slika 21: Kostanjevica	61
Slika 22: Kuclerjev kamnolom.....	62
Slika 23: Zahodni črni kamnolom	63
Slika 24: Karta povezav zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo s sprehajalno potjo.....	66

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Vrednotenje meril z vrednostmi A, B, C	18
Preglednica 2: Primernost naravnih vrednot za turistično rabo na šeststopenjski lestvici ..	19
Preglednica 3: Inventar naravnih znamenitosti občine Vrhnika.....	22
Preglednica 4: Zavarovane naravne vrednote.....	32
Preglednica 5: Vrednotenje podatkov.....	36
Preglednica 6: Pogostost pojavljanja zelo primernih naravnih vrednot v turističnih vodnikih	44

OKRAJŠAVE

- NZ – naravne znamenitosti
- NaS – natural sights

- ZON – Zakon o ohranjanju narave
- RS – Republika Slovenija
- K. o. – katastrska občina

1 UVOD

Naslov diplomske naloge je Vrednotenje naravnih znamenitosti v občini Vrhnika za turistično rabo. Menim, da bi vsak kraj v Sloveniji potreboval pregled svojih znamenitosti in njihovo uporabnost v turistične ali druge namene. Na ta način se lahko izboljša turistična podoba kraja, hkrati pa se prebivalci zavedamo, kaj vse nam naš kraj ponuja in na kaj smo lahko ponosni, kar pa je tudi najboljše jamstvo za njihovo ohranjanje.

Veliko je bilo že napisanega o Vrhniki in njenih znamenitostih, tako naravnih kot kulturnih. Večinoma pa so to tiste znamenitosti, ki so bile za pisca v tistem času pomembne. Kdor govori o Ljubljani in njenih izviri, ne omenja slapov v Podlipski dolini ali gozdnega rezervata na Kamnem vrhu. Z diplomsko nalogo sem želela opozoriti na vse, kar nam narava ponuja v naši okolici. Ni pomembno samo tisto, kar je bilo že tolikokrat opisano in opevano; pomembne so tudi druge stvari in posebnosti, katerih se le redki zavedajo. Različna drevesa, potoki, rastišča, nahajališča kamnin in premoga, veliko število zbiralnikov vode, t. i. dolov ... Želela bi, da s to diplomsko nalogo opozorim tudi na celotno Slovenijo, saj je tudi drugje po Sloveniji situacija podobna.

Navadno poznamo najbolj znane izletniške točke v naši deželi. Tako na primer vsi poznamo slap Rinko, Severno triglavsko steno, Sečoveljske soline, Logarsko dolino, Trento, izvir Soče. Kaj pa vse ostale naravne posebnosti, ki nas obdajajo, pa niso tako znane? Večinoma sploh ne vemo zanje, se nanje ne spomnimo, ker se nam ne zdijo dovolj pomembne - pa čeprav so v naši neposredni okolici. S tem namenom sem zbrala podatke o naravnih znamenitostih občine Vrhnika in pokazala, kako je naša občina bogata, pestra in tudi v smislu naravne dediščine posebna.

“Menim, da sem dolžan, svojo drago domovino Kranjsko ne le sam zase častiti, marveč žarke njene slave tudi v daljni svet pošiljati, zlasti ker sem opazil, da leži ta odlična vojvodina Kranjska s svojimi imenitnimi lastnostmi, čeprav je lep biser med cesarskimi dednimi deželami, vendarle pri mnogih tujcih zavita v globoko nepoznavanje ...”
(Valvasor, 1994).

Ljudje si v tem hitrem tempu življenja težko odtrgamo del časa zase, za izlet v naravo, za občudovanje čudes narave. Bežimo v hitro rekreacijo in izlete, da vsaj malo zadovoljimo potrebo po stiku z naravo. Vsekakor pa se lažje nekam odpravimo, če imamo cilj, ki je po možnosti še zanimiv, privlačen in umeščen v prijetno okolje. Diplomaska naloga ponuja večje število možnih ciljev, zbranih na enem mestu, ki jih lahko obiščemo brez kakšnega posebnega truda.

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Narava nam ponuja svoje lepote, prostor za oddih, sprostitve, predvsem pa nam daje možnost preživetja. Pitna voda, čist zrak, rodovitna zemlja, vse to je narava, ki nam omogoča, da v njej uživamo in da jo izkoriščamo za svoje preživetje. Zdi se nam samoumevno, da zaščitimo in varujemo nekaj, kar nam pomeni preživetje. V Sloveniji ni prostora za naravne znamenitosti velikih razsežnosti, lahko pa se ponašamo z izrazito raznolikostjo in raznovrstnostjo na majhnem delu sveta. Valovite gorice, Alpe, dinarski svet, prostrana gozdna prostranstva, Sredozemlje, vse to je na majhnem koščku. Z varstvenega vidika je lahko ta majhnost problem, saj so posamezni ekosistemi manjši in zato ranljivejši. Naravna ohranjenost in pestrost predstavljata potencial za turizem. Država in občine lahko gradijo potencial za turizem ravno na privlačnosti in pestrosti narave. Na drugi strani pa prevelika turistična obremenitev lahko predstavlja problem, saj degradira ravno tiste vrednosti, ki jih izrablja. Z razvijanjem turizma se večja obremenitev narave. Veliko število ljudi na določenem kraju pomeni veliko količino odpadkov, izgradnjo infrastrukture, potencialno ogrožanje vodnih virov, rastlinstva in živalstva in tako naprej. S posegi in z gradnjo infrastrukture smo naravne sisteme še dodatno razdrobili ter spremenili njihovo strukturo.

Kako uskladiti turistično rabo in varovanje narave? Kako določiti meje, kako daleč lahko gre razvoj turizma in kako kakovostno varovati naravo? Kaj je bolj smiselno in učinkovito; pustiti ljudi v nevednosti in neosveščene, ali jim predstaviti naravne znamenitosti, njihov pomen in jih opozoriti na njihovo vrednost. Kako približati ljudem naravo in njene zanimivosti, hkrati pa jim povedati, da je to tisti, kar moramo ohraniti, spoštovati in se iz tega česa naučiti. Srečujemo se z različni interesi različnih skupin in posameznikov v družbi. Od interesov in tudi od vrednotenja posameznega dela narave je odvisno, kako in če sploh bo ta del zavarovan. Kot je bilo že omenjeno, se pri turistični rabi in varstvu okolja križajo na eni strani interesi posegov v okolje in na drugi strani interesi povezani s posledicami posegov v okolje, kar pomeni izgubo obstoječe vrednosti. To so vprašanja, na katere sem iskala odgovore v tej diplomski nalogi. Na primeru občine Vrhnika sem želela ugotoviti, v kolikšni meri Vrhnika ponuja svoje naravne znamenitosti turistom, oblikovati predlog za njihovo bolj učinkovito turistično rabo, hkrati pa poskrbeti, da se bo narava ohranjala.

Z diplomskim delom sem poleg vsega že omenjenega v tem in prejšnjem poglavju želela predstaviti predvsem tiste naravne znamenitosti, ki so po vrednotenju najprimernejše za turistično rabo. Želela sem jih opisati, raziskati in podati tudi predloge, kako jih vključiti v turistično ponudbo občine Vrhnika. Ni vse samo Ljubljana, ampak so še druge znamenitosti, ki so prav tako primerne za turistično rabo, pa nanje kar pozabljamo. S to diplomo želim predvsem opozoriti nanje, na njihovo pestrost in lepoto. Želim poudariti, da ni nikoli dovolj zavedanja vsega kar imamo in da se moramo vedno na novo opominjati, koliko je to vredno in koliko je vredno, da to ohranimo.

1.2 CILJI RAZISKOVANJA

V diplomski nalogi Vrednotenje naravnih znamenitosti v občini Vrhnika za turistično rabo sem zasledovala naslednje cilje:

- evidentirati naravne znamenitosti v izbrani občini (občina Vrhnika),
- razviti metodo vrednotenja naravnih znamenitosti za turistično rabo,
- ovrednotiti naravne znamenitosti v občini po tej metodi in
- podati predloge za ureditev/sanacijo/razvoj za izbrane naravne znamenitosti ter vključitev v turistično ponudbo občine.

1.3 DELOVNE HIPOTEZE

Pri svojem delu sem se ukvarjala z naslednjima hipotezama:

- V občini Vrhnika je veliko naravnih znamenitosti, ki pa niso v zadostni meri vključene v turistično ponudbo.
- Vse naravne znamenitosti v občini Vrhnika niso primerne za turistično dejavnost.

2 PREGLED IN DOSEDANJE RAZISKAVE

2.1 KAJ SO NARAVNE ZNAMENITOSTI IN KAJ SO NARAVNE VREDNOTE

Kadar govorimo o drevesih, rekah, slapovih, geoloških nahajališčih, rastlinah, soteskah, skalnih samotarih, breznih, jamah, velikokrat uporabljamo izraze naravna redkost, naravna dediščina, naravna znamenitost ter naravna vrednota. Izraz naravna dediščina je Zakon o naravni in kulturni dediščini uzakonil leta 1981. Poudaril je predvsem odgovornost vsake generacije, da prepozna posebnosti v naravi in jih ohranja za naslednje generacije. Vsebinsko zajema izstopajoče pojave v naravi. Zakon opredeljuje tudi pojem 'naravne znamenitosti' kot zbirni pojem za zavarovana območja od narodnih parkov do naravnih spomenikov. Veljavni Zakon o ohranjanju narave (ZON-UPB2) (2004)¹ je v 2. členu prenesel vsebino naravne dediščina na naravne vrednote: "Naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije", naravnih znamenitosti pa ne opredeljuje več. Zato lahko uporabljamo izraz 'naravna znamenitost' kot splošni pojem za pojave v naravi, ki po nekih merilih izstopajo (Habjan in Skoberne, 2001: 9), in sicer ne glede na njihov pravni status, ampak zgolj na subjektivno oceno.

Celovitega seznama naravnih znamenitosti Slovenije ni. Pravno pa so naravne znamenitosti opredeljene v ZON kot naravne vrednote. Zato bom zaradi doslednosti in jasnosti v diplomski nalogi uporabljala izraz naravne vrednote, prav tako se vsi podatki nanašajo na naravne vrednote.

Naravne vrednote so opredeljene v 4. členu ZON, ki opredeljuje naravno vrednoto poleg redkega, dragocenega ali znamenitega naravnega pojava tudi kot drug vredni pojav, sestavino oziroma del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajino ali oblikovano naravo. To so zlasti geološki pojavi, minerali in fosili ter njihova nahajališča, podzemskie jame, površinski in podzemski kraški pojavi, soteske in drugi geomorfološki pojavi, ledeniki in oblike ledeniškega delovanja, brzice, jezera, izviri, slapovi, potoki, reke z obrežji, barja, morska obala, rastlinske in živalske vrste, njihovi izjemni osebki ter njihovi življenjski prostori, ekosistemi, krajina in oblikovana narava. Pogoji za ohranitev lastnosti naravnih vrednot oziroma naravnih procesov, ki te lastnosti vzpostavljajo oziroma ohranjajo, ter pogoji za ponovno vzpostavitev naravnih vrednot se zagotavljajo s sistemom varstva naravnih vrednot.

Kako naravna znamenitost pridobi status naravne vrednote, je opredeljeno v 37. členu ZON. Naravne vrednote zakon deli na vrednote državnega in lokalnega pomena. Naravne vrednote državnega pomena so tiste, ki imajo velik narodni ali mednarodni pomen. Ta se ugotavlja na podlagi strokovnih meril vrednotenja primerjalno za celo državo. Kot naravne

---

¹ V nadaljevanju ZON

vrednote državnega pomena se obravnavajo vse naravne vrednote, ki so na zavarovanem območju, ki ga je ustanovila država. Naravne vrednote, ki niso državnega pomena, so lokalnega pomena. Vrste naravnih vrednot in varstvene ter razvojne usmeritve za njihovo varstvo določi vlada, prav tako predpiše podrobnejše kriterije za razvrstitev naravnih vrednot na naravne vrednote državnega ali lokalnega pomena.

Naravne vrednote so razdeljene na 10 vsebinskih sklopov v skladu z varstvenimi in razvojnimi usmeritvami. Naravne vrednote se delijo na naslednje tipe (Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 4 ..., 2004):

- površinske geomorfološke naravne vrednote,
- podzemeljske geomorfološke naravne vrednote,
- geološke naravne vrednote,
- hidrološke naravne vrednote,
- botanične naravne vrednote,
- zoološke naravne vrednote,
- ekosistemske naravne vrednote,
- drevesne naravne vrednote,
- oblikovane naravne vrednote,
- krajinske vrednote.

V Prilogi 4 Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot (2004) so podrobneje opisane usmeritve za varovanje in razvoj. Opisano je, kako in koliko sme turistični obisk vplivati na naravne vrednote. Turistični obisk naravnih vrednot ne sme uničevati, spreminjati njih in njihovega okolja; elementi ureditve za turistične namene se morajo čim bolj vklopiti v naravo; obiskovalce je potrebno usmerjati na določene poti in poskrbeti, da ne vznemirjajo živali. Lastnosti naravne vrednote se ne smejo spreminjati, prav tako je potrebno poskrbeti, da je vidna podoba naravne vrednote čim manj spremenjena.

Po Uredbi o zvrsteh naravnih vrednot (2003) so kriteriji za ugotavljanje mednarodnega ali velikega narodnega pomena naravne vrednote izjemnost, tipičnost, kompleksna povezanost, ohranjenost, ekosistemska, znanstveni-raziskovalna, pričevalna pomembnost na območju Republike Slovenije, kar se izkazuje z uvrstitvijo naravne vrednote med tretjino tistih naravnih vrednot, ki imajo najbolj izražene lastnosti, glede na vse zbrane med seboj primerljive naravne vrednote, pri čemer so možna začasna odstopanja največ do dvajsetine vseh zbranih naravnih vrednot. Naslednji kriterij je redkost na območju Republike Slovenije, kar se izkazuje z uvrstitvijo naravne vrednote med desetino tistih naravnih vrednot, ki imajo primerljive lastnosti. Vključenost naravne vrednote v drugo naravno vrednoto, ki je državnega pomena in povezuje več posameznih naravnih vrednot kot sestavnih delov v funkcionalno celoto ali geografsko zaključeno območje, je naslednji kriterij, ki ga predpisuje Uredba. Kot poseben kriterij pa je izkazan status oziroma mednarodni pomen naravne vrednote na podlagi ratificiranih mednarodnih pogodb, sporazumov ali drugih dogovorov oziroma ugotovitev o mednarodnem pomenu na podlagi meril mednarodnih organizacij, katerih članica je Republika Slovenija. Če naravna

vrednota ustreza vsaj enemu od zgoraj naštetih štirih kriterijev, je priznana kot naravna vrednota mednarodnega ali velikega narodnega pomena.

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave je organizacija, pristojna za ohranjanje narave, ki po opravljenem evidentiranju in vrednotenju delov narave pripravi strokovni predlog za določitev naravnih vrednot in njihovo razvrstitev na naravne vrednote državnega ali lokalnega pomena. Strokovna merila vrednotenja so naslednja:

- izjemnost,
- tipičnost,
- kompleksna povezanost,
- ohranjenost,
- redkost,
- ekosistemska pomembnost,
- znanstveno raziskovalna pomembnost,
- pričevalna pomembnost.

Po 37. členu ZON minister določi naravne vrednote in jih razvrsti na naravne vrednote državnega ali lokalnega pomena ter predpiše podrobnejše varstvene in razvojne usmeritve za varstvo naravne vrednote, v 45. členu pa predpisuje ukrepe varstva naravnih vrednot. Država in lokalne skupnosti izvajajo ukrepe varstva naravnih vrednot zaradi varstva naravnih vrednot ali zaradi ohranitve naravnih procesov ter določitve načina izvajanja varstva. Ukrepi varstva naravnih vrednot so pogodbeno varstvo, zavarovanje, začasno zavarovanje in obnovitev. Te ukrepe izvaja država za varstvo naravnih vrednot državnega pomena, medtem ko lokalna skupnost izvaja te ukrepe za varstvo naravnih vrednot lokalnega pomena. Katero vrsto ukrepa naj izvede, pa državi oziroma lokalni skupnosti predlaga organizacija, pristojna za ohranjanje narave.

Največkrat se uporablja ukrep zavarovanja, določen v 49. in 53. členu ZON. Naravne vrednote se tako zavarujejo z aktom o zavarovanju naravne vrednote, ki določa naravno vrednoto z njenim obsegom in sestavinami, namen zavarovanja, pravila ravnanja oziroma varstveni režim, razvojne usmeritve in določitev načina opravljanja nalog, potrebnih za zagotovitev namena zavarovanja (ZON: 49. člen). Na podlagi tega akta se lahko ustanovi tudi zavarovano območje ene ali več naravnih vrednot (zavarovano območje). Akt o zavarovanju, s katerim se ustanovi zavarovano območje, določa tudi meje zavarovanega območja na preglednem topografskem načrtu, vrsto zavarovanega območja, način izvajanja javne službe za upravljanje zavarovanega območja, morebitno obveznost sprejema načrta upravljanja, določa finančne vire za izvajanje zavarovanja in razvoj lokalnega prebivalstva. V nadaljevanju zakon deli zavarovana območja na ožja zavarovana in širša zavarovana območja. Ožja zavarovana območja so naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat. Širša zavarovana območja pa so narodni, regijski in krajinski park. Določeno je še, da morata imeti narodni in regijski park načrt upravljanja, da se lahko določi vplivno območje, ki je zunaj zavarovanega območja, da se lahko predpiše varstvene usmeritve za tako rabo tega območja, ki ne ogroža zavarovanega območja. Zavarovana

območja in vplivna območja so po 53. členu ZON sestavni del prostorskih državnih planov in prostorskih planov lokalnih skupnosti.

2.2 POTENCIAL NARAVNIH VREDNOT ZA TURIZEM

Turizem je gibanje, ki ima dva koncepta. Prvi je sama turistična dejavnost, ki turiste vabi, sprejema, uresničuje njihova pričakovanja. Drugi koncept pa so turistični kraji oziroma vsa turistična, to so naravna in kulturna okolja, kjer se turizem dogaja. Potrebno je biti previden pri usklajevanju družbenih potreb, zanimanju ljudi za določene turistične kraje, območja in varovanju narave z vsemi njenimi vrednotami. S turističnimi ogledi lahko povzročimo naravi preveliko obremenitev, zato je potrebno prilagoditi načrtovanje obiskov in upoštevati navodila za ogledovanje naravnih posebnosti. Turizem prinaša v okolje tudi marsikaj novega, saj je potrebna izgradnja nove infrastrukture. Potrebno je prilagajanje ukrepom za ohranjanje ekosistemov, potrebna je izgradnja objektov za turistično dejavnost. Smiselno in etično pravilno pa je, da za turistično rabo ponujamo le tisto, kar je koristno za skupnost in za sam turizem. Ne smemo pozabiti na pomen trajnostnega razvoja, kar pomeni usklajen in uravnotežen sonaravni razvoj. To pomeni, da tak razvoj ohranja naravo kot trajno podlago življenja, hkrati pa izboljšuje razmere v človekovem okolju. Sonaravni razvoj turizma pa pomeni hkrati tudi etična načela, ki temeljijo na civilizacijskih dosežkih, ki jih izraža pravilo, naj nihče ne počne ničesar, kar ne želi sebi in kar krati pravice drugih. Vsekakor pa turizem postaja in je že za mnoge postal način ter kakovost življenja (Lobnik, 2001: 5-9; Rožič, 2001: 9-15).

Predlaganje naravnih vrednot za turizem ima dobre in slabe strani. Pozitivna je sama zavest do vrednote, saj je poznavanje neke vrednote nujno potrebno za razvoj varstvenega odnosa posameznika do vrednote. Ker brez zavesti ni odnosa, brez odnosa pa ni potrebe po ohranjanju. Na drugi strani pa lahko pretiran nenadzorovan obisk ogrozi samo vrednoto. Pa ne le samo vrednoto, pač pa tudi privatno lastnino, na kar moramo biti pozorni, ko parkiramo avtomobile, prečkamo njive, travnike, odpiramo ograde. Zaenkrat imamo v Sloveniji še možnost prostega dostopa, cena le-te pa je odgovornost do drugih. Vseeno pa naravne vrednote ostajajo bistvo varstva narave, saj ob njih najlažje razumemo smisel ohranjanja. Hkrati pa imajo tudi močno simbolno vrednost, saj so del naše istovetnosti, na katerega smo upravičeno ponosni.

Naravne vrednote so primerne za turizem zaradi svoje posebnosti, edinstvenosti, pa tudi zaradi simbolike vsake vrednote in naroda posebej. V Sloveniji se je že zelo kmalu začelo razvijati jamarstvo (Valvasor in Hacquet, leta 1889 prvi jamarski klub v Postojni), saj je območje matičnega krasa kot nalašč za preučevanje in raziskovanje kraških pojavov. Za jamarstvo v Sloveniji je značilno, da je amatersko raziskovanje jam številnih društev, povezanih v Jamarsko zvezo Slovenije, zaradi temeljitega dokumentiranja postalo osnova za znanstveno delo (Inštitut za raziskovanje krasa Znanstveno raziskovalnega centra

SAZU). Razvilo se je tudi jamsko potapljanje, leta 1934 sta se brata Kuščer potopila 8 metrov globoko v Malem okencu, v sosednjem Velikem okencu pa sta celo preplavala 4 metre širok sifon. Poleg tega se je razvil jamarski turizem, ko si turisti pod strokovnim vodstvom ogledujejo jamski svet. V Sloveniji je registriranih nad 10.000 jam, od teh je okoli 23 jam urejenih za množični turistični obisk, mnoge pa so dostopne ob vodenju usposobljenega vodnika (Skoberne, 1988: 10-30, 2010: 3-4).

Pomembne pa so tudi naravne vrednote na površju zemlje, od dreves, ki se večkrat ponajajo s pridevniki najvišji, najstarejši, najdebelejši, do jezer, rek, geoloških nahajališč, rastišč. Pomembna in zelo zanimiva naravna vrednota so slapovi, ki so bili že od nekdaj zanimivi za ljudi, zato so hitro postali pomembne turistične točke, kamor so ljudje radi zahajali na izlete. Posebej zanimiva so naravna okna in mostovi, saj samo s svojim nenavadnim izgledom pritegujejo množice turistov.

Če Slovenija ne bi imela tako pestre in ohranjene narave, turizem ne bi dosegel takega razvoja, kot ga je. Naravne vrednote pritegnejo ljudi, ker so delo narave, ker ponujajo nekaj več, pustijo domišljiji prosto pot in ne narekujejo umetnih smernic. Omogočajo telesno in duhovno sprostitev, obujanje spominov, dopuščajo dobro voljo in občudovanje.

2.3 VREDNOTENJE NARAVNIH VREDNOT ZA TURIZEM IN PREGLED LITERATURE

Profesor Marušič (1993) v svoji skripti *Analiza in valorizacija krajine* govori o vrednoti, vrednosti, vrednotenju in vrednotenju krajine in povzema opredelitev vrednote (po SSKJ). kot nekaj, čemur priznava kdo veliko načelno vrednost in mu zato daje prednost (ljubezen, svoboda, resnica, ...). Vrednota je tudi abstraktno, generalizirano načelo obnašanja, do katerega člani skupine čutijo močno predanost in na osnovi katerega določajo kriterije za presojo specifičnih dejanj in ciljev. Vrednota pa je tudi zaželen predmet ali cilj. Torej je naravna vrednota zaradi redkosti, posebnosti, izjemne oblike, ... vrednota. Marušič nadaljuje z razlaganjem vrednosti, ki je značilnost česa, lahko glede na količino denarja, ki se dobi zanj, lahko na kako količino, mero. Vrednost je lahko tudi značilnost česa glede na zadovoljevanje določenih potreb, glede na mero ustrežanja določenim merilom in glede na možni vpliv na posledice, na delovanje. Po njegovih besedah je vrednost nekaj, kar je vredno priznanja, hvale, je značilnost česa glede na vloženo delo ali v razmerju do drugega blaga. Vrednost je potencial nekega objekta, neresnična, v realnem svetu neobstoječa lastnost v tem smislu, da ne pomeni dela ali sestavine objekta. Ni lastnost objekta, kot sta oblika in barva. Namreč objektu ali stvari lahko vzamemo vrednost, ne da bi ju fizično spremenili ali uničili. Na drugi strani pa lahko objekt ali stvar fizično spremenimo, ne da bi jima vzeli vrednosti. Objektivnih vrednosti ni, so le subjektivne vrednosti, saj odražajo naš odnos do stvari ali objekta. Lahko so navidezno objektivne, če glede njih dosežemo polno soglasje. Določati, ugotavljati vrednost, pomen, kakovost česa pa pomeni vrednotiti.

Marušič je povzel po Urbanističnem terminološkem slovarju razlago vrednotenja, in sicer kot odkrivanje vrednosti krajine, objektov, naselbinskih kompleksov v ožjem in širšem prostorskem okviru z vsemi lastnostmi in vrednotami, ki jih obravnavani objekt potencialno vsebuje, da se ohrani integriteta vseh komponent, ki določajo njegovo tipiko. Nadalje opisuje vrednotenje krajine kot ugotavljanje fiziognomične tipike posameznih delov krajine ter sožitja antropogenih dejavnikov s krajino, kar pomeni osnovo zavarovanja ekološkega skladja v pokrajini in ugotavljanje elementov, ki neposredno vplivajo na planske odločitve v regiji.

V Inventarju najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (1991) je zbrana naravna dediščina Slovenije, ki je smatrana kot najpomembnejša za območje Rpublike Slovenije. Inventar je osnova za uresničevanje cilja varstva narave, predvsem kot pravno zavarovanje, načrtovanje, urejanje prostora, usmerjanje raziskovalnega dela, usmerjanje varstvenih dejavnosti in dvigovanje zavesti o naravni dediščini. Poglavitne naloge sta Skoberne in Peterlin v Inventarju strnila v dve točki in sicer; čim bolje spoznavati naravo, saj je vrednotenje neposredno odvisno od stopnje poznavanja in v najrazličnejših oblikah širiti zavest o naravni dediščini. Evidentirana naravna dediščina je ovrednotena po petih merilih in sicer:

- izjemnost (ocenjena glede na frekvenco pojavljanja, razsežnosti ali druge značilnosti),
- tipičnost (tisti naravni pojavi, pojavne oblike in procesi, ki so značilni ali zelo nazorno oblikovani predstavniki za določen tip pojava),
- kompleksnost (objekti naravne dediščine, ki nastopajo povezano in oblikujejo novo vrednoto),
- ekološki vidik (upoštevanje različnih ekosistemom),
- kulturni vidik (subjektivni vidiki vrednotenja, saj opredeljujejo naš odnos do dediščine).

To so merila po katerih je evidentirana najpomembnejša najpomembnejša naravna dediščina in v nadaljevanju Inventarja tudi predstavljena.

V Razvojnem načrtu in usmeritvah slovenskega turizma 2007-2011 je zapisana vizija slovenskega turizma. *“Slovenija bo postala razvita turistična destinacija z raznoliko in kakovostno turistično ponudbo, s poudarkom na krajših počitnicah. Z izoblikovanimi atraktivnimi in raznolikimi integralnimi turističnimi proizvodi bo postala tudi zaželena destinacija za daljše počitnice.”* Zapisali so tudi vrednote razvoja in med drugimi je ena od vrednot tudi varovanje naravne in kulturne dediščine. V tem obdobju so postavili 6 temeljnih strateških ciljev. Med cilji je decentralizacija, saj avtorji menijo, da je ključna konkurenčna prednost Slovenije raznovrstnost na malem prostoru, zato je potrebno vključiti v ponudbo tradicionalnih in že razvitih turističnih centrov naravne in kulturne privlačnosti drugih turistično še ne valoriziranih krajev. Nikjer pa ni zapisano, na kakšen način ovrednotiti te kraje in ugotoviti, ali so res primerni za turistično rabo. Razvojni načrt

opisuje tudi organiziranost na lokalni turistični ravni, kjer integrira med drugimi funkcijami tudi skrb za lokalno turistično infrastrukturo, skrb za kakovostno izvajanje turističnih storitev in implementacijo turistično informativne pisarne v lokalnem okolju. Pri oblikovanju turističnih destinacij izhajajo iz cilja, da želijo razviti prepoznavne destinacije s svojo zgodbo. Avtorji ugotavljajo, da je potrebno za oblikovanje in poimenovanje turistični destinacij izdelati analizo, ki bo vključevala:

- pregled stanja obstoječih zaključenih geografsko določenih destinacij, s katerimi je pokrita celotna Slovenija in
- povezovanje obstoječih destinacij s ciljem oblikovanja zaokroženih turističnih destinacij.

V strokovni ekspertizi Optimizacijski postopki kot sredstvo za vključevanju varovalnih presoj v celokupno in z okoljem skladno prostorsko načrtovanje (1993) J. Marušič omenja raziskavo, ki jo je opravil A. Pogačnik in jo objavil leta 1979 v publikaciji Javno mnenje Slovencev o oblikovanju urbanega in krajinskega okolja na temelju fotoanketiranja. Raziskava je potekala tako, da je Pogačnik spraševal ljudi z obrobja Ljubljane o njihovih preferencah. Ljudi je prosil, naj sodelujejo pri raziskavi tako, da na podlagi fotografij različnih krajinskih prizorišč iz njihovega neposrednega bivalnega okolja razvrstijo te fotografije po primernosti oziroma privlačnosti, enkrat za varovanje, drugič pa za zidavo individualne hiše. Na vprašanje, kje bi želeli imeti hišo, jih je večina označevala najlepše gozdne obronke, lokacije v privlačni zeleni okolici v bližini mesta. Isti ljudje so na vprašanje, kje bi prepovedali ali celo porušili obstoječo gradnjo, večinoma označevali iste lokacije. Kot pravi avtor raziskave, take raziskave dajejo preveč splošno, neobvezno in stereotipno sliko, pa vendar lahko iz tega ugotovimo, da je oblikovanje interesov in posledično tudi vrednostnih presoj neposredno odvisno od vloge posameznika v določenem prostorskem in družbenem položaju. Posamezniki oblikujejo svoje vrednostne sodbe v položajih, ki so lahko zelo različni, zato so vrednostne sodbe spremenljive v skladu z njimi (Marušič, 1993: 35).

Habič E. (2006) je v magistrskem delu Sistem vrednotenja, ohranjanja in varstva izjemnih dreves v Sloveniji vrednotila drevesa po posameznih kriterijih in sicer: izjemna debelina in višina drevesa, izjemen habitus, kompleksna povezanost, redkost, ekosistemski pomen drevesa, pričevalni pomen drevesa in estetski pomen drevesa. Vendar pa so v tem magistrskem delu drevesa ovrednotena oziroma točkovana le za naravne vrednote in ne za turistično rabo. Lahko pa postanejo izjemna drevesa primerna za turistično rabo, saj so najbrž zaradi svoje izjemnosti privlačna za obisk.

J. Humer se v gradivu Republiškega komiteja za kulturo Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje v Sloveniji (1989) sprašuje, katere lastnosti in vrednosti objekta odločajo o zvrsti dediščine, kako določiti medsebojno povezanost in hierarhijo. Sprašuje se, kako presojati danost in intenzivnost dediščinskih ali spomeniških lastnosti nekega objekta. Prav tako se poraja vprašanje, kako in koliko upoštevati pri tem naravne in družbene možnosti

za ohranjanje objekta. Nadalje pravi, da pri vrednotenju skoraj nikoli ne gre za količinska merljiva vprašanja. Samo vrednotenje se nujno spreminja s celotnimi družbenimi razmerami in s celotnim družbenim odnosom do dediščine. K spremenljivosti prispeva tudi razvoj strok, ki so udeležene. Na vrednotenje pomembno vplivajo ožji družbeni krogi, kar pa hkrati poudarja potrebo po enotenu metod in kriterijev. Vrednotenje je po njegovih besedah eden od vidnih razlogov, zaradi katerih ima družba interes varstveno stroko kvantitativno in kvalitativno še naprej krepiti (Humer, 1989: 29-30).

Marušič (1993) nadalje govori o vrednostnih sodbah, ki so v neposredni zvezi z interesi, ti pa s cilji posameznika ali družbene skupine. Cilji posameznika ali družbenih skupin so vedno težko opredeljivi kot splošni cilji, medtem ko so varstveni cilji v svojem bistvu prav to. Vendar pa zaradi svoje splošnosti še nikakor niso objektivna dejstva, ampak so v svojem bistvu želje, vizije, prepričanja. Podobno kot vsi drugi cilji tudi varstveni cilji vključujejo interese in ti so prav tako subjektivni kot vsi drugi. Dejstvo, da so splošni in da so to hkrati tudi interesi vsakega posameznika, jim daje poseben položaj. Tako lahko razumemo rezultate spraševanja A. Pogačnika, ki so bili predstavljeni na začetku tega poglavja. Vendarle je splošni interes vedno tudi interes posameznika. Toda posamezniki in družbene skupine imajo vendarle še svoje interese, za katere pa ni nujno, da so medsebojno skladni. Kot v primeru A. Pogačnika so ti interesi lahko diametralno nasprotni. Ti nasprotujoči si interesi lahko sobivajo tako dolgo, dokler se ne izkaže, da so izključujoči (Marušič, 1993: 36).

Samo vrednotenje je odvisno ne samo od družbe, posameznika in interesov obojih, pač pa tudi od časa, v katerem se vrednotenje izvaja. Pred več stoletji so bile ljudem pomembnejše drugačne vrednote kot danes, kar pomeni, da so tudi na svet okoli sebe gledali drugače, tudi na naravo in njene posebnosti. Murray Gray (2004) se dotakne tega problema v Geodiversity – valuing and conserving abiotic nature, kjer govori o estetski vrednosti narave. Navaja, da je to popolnoma enostaven proces, ko se v človeku sprožijo občutki (ne)všečnosti, ko zazna neko fizično okolje ali nek objekt. Vendar pa poudarja, da se pokrajina kot vrednota skozi čas spreminja, saj naravna krajina ni vedno veljala za nekaj lepega, vrednega. V 16. in 17. stoletju je divja narava veljala za nekaj groznega, polna pošasti, strašnih slapov, groznih skal in še grozovitejših prepadov. To se je dogajalo v času, ko je angleški vrt veljal za izpopolnjeno verzijo divjine narave. V poznem 18. stoletju in v 19. stoletju pa je romantično gibanje v Evropi in Severni Ameriki začelo opozarjati na vrednost narave. To je vplivalo tudi na vodilne oblikovalce zunanega prostora tistega časa, kot so bili Capability Brown, Sir Humphrey Repton in drugi, ki so v svoje oblikovanje vpeljali manj stroge linije, postopoma začeli ceniti divjino in vse, kar je divjega, prvobitnega. Kasneje v 19. stoletju je to razmišljanje prišlo že tako daleč, da so ugotovili, da bi bilo potrebno naravo zavarovati, če želijo, da ostane taka, kot je. Tako je romantično gibanje pripeljalo do prvih narodnih parkov in gibanj za zaščito narave (Gray, 2004: 81-82).

2.3.1 Naravne vrednote Vrhnike

“Kraj ravni pod gozdom, pod temnim, mogočnim Raskovcem sedi jata golobov; bele peroti se leskečejo v soncu. Tam je Vrhnika. Čez bore, čer hoje, od tihega Krasa, od morja šumi burja, plane v ravan, postane, vztrepeče, osupla in utolažena ob toliki lepoti. Bela kakor nevesta se sveti na holmu sveta Trojica, razgleduje se po sončni ravni, po tihem, sanjajočem močvirju, do Žalostne gore in do Krima. Zamolkla pesem, kakor vzdih iz globoke zemlje, od visokega neba, pretrese jasno tišino; na Žalostno gori je zapel veliki zvon, ki kraljuje od Krima do Ljubljanskega vrha. Pod pesmijo, nad ravnino trepetajočo, se lesketajo vasi, ugašajo in se vžigajo v čisti beloti: blešči se jim pod mladim soncem; kakor ob prostranem jezeru leže, bele, tihe; a iz jezera, v tišini sanjajočega, se vzdigajo samotni otoki, nizke, s slamo krite kolibe, gruče brez in vrb in visokih jagnjedi” (Cankar, 1907: 21).

O Vrhniki in njenih znamenitostih je pisal že J. V. Valvasor leta 1684 v Slavi Vojvodine Kranjske. V njej omenja potok Belo, o katerem govori kot o vodi, ki ima čudne muhe in neverjeten ustroj. Omenja tudi izvir Lintvern in njegovo delovanje ter opisuje dogodek z lokalnim poštarjem (Valvasor, 1994: 97-96).

Rudolf Badjura je leta 1922 v vodiču Jugoslovenske Alpe opisoval Vrhniko kot kraj, ki leži na lepi in zanimivi lokaciji. Na robu široke ravnine Ljubljanskega Barja, kjer je izvir čudovite reke Ljubljanice in kjer se začneja Notranjski Kras. Vrhniko je opisal kot lepo mesto z razvito trgovino in industrijo. Stari del mesta je na pobočju Svete Trojice, novi pa nastaja ob Tržaški cesti proti Hribu. Badjura pravi, da je to prijetno mesto, primerno za počitnikovanje. Omeni tudi Ivana Cankarja, opisuje Mirke, Verd in Staro Vrhniko. Najdlje časa se zadrži pri izviri Ljubljanice, opisuje vsak izvir posebej, prav tako opisuje Bistro in izvir Lintvern. Posebej zanimiv se mu zdi nekdanji hruškov drevored ob Ljubljanci, ki je povezoval Vrhniko z izviri Ljubljanice. Na žalost so ga uničili, na njegovo mesto pa pozidali stanovanjske objekte.

Nekatere naravne vrednote Vrhnike so zapisane v izletniškem vodniku Naravne znamenitosti Slovenije (Habjan in Skoberne, 2001), kjer je opisan sistem kraških izvirov Ljubljanice. Opisana je Ljubljanska, Cankarjev Močilnik, Retovje z Velikim in Malim okencem, opisani pa so tudi izviri pri Bistri.

Retovje, Močilnik, Bistra, Kuclerjev kamnolom, Grogarjev dol, Vrhniska jama, izvir Lintvern in osamelci na Ljubljanskem barju so opisani v Turističnem informatorju Vrhnika (Turistično društvo Vrhnika, 2001).

Habič opisuje vrhniške izvire in njihovo kraško zaledje v enem od svojih prispevkov v Vrhniskih razgledih (Habič, 1996).

Rode opisuje Vrhniko skozi stoletja in jo odkrito občuduje. Opisuje izvire Ljubljanice, skrivnostni Močilnik in divje Retovje, Barje z osamelci, Grogarjev dol in ostale zadrževalnike vode, opiše Bistro in njeno zgodovino. V svojem delu Vrhnika skozi stoletja (1995) zajame Vrhniko skozi zgodovino, njene znamenitosti, njeno pestrost, dotakne pa se tudi žalosti in bede tega Cankarjevega mesta (Rode, 1995).

Od zasanjenega opisovanja Vrhniške nas v stvarnost postavita Curk I. in Puc M., ki v Varstvu naše dediščine (1989) opišeta Kostanjevico, kot naravni ostanek barjanskega biotopa na Ljubljanskem barju, in Blagajev volčin, ki je bil med prvimi zavarovanimi vrstami pri nas (Curk in Puc, 1989).

V Inventarju najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (1991) je opisana Bistra z grajskim parkom, Ljubljana s svojimi izviri Bele, Lintvern, Primcov in Bečkajev studenec, Kožuhova izvira, Mali in Veliki Močilnik, Retovje, izviri Ljubije in izviri Bistre. *Inventar* opisuje tudi Ljubljansko barje z ostankom visokega barja pri Kostanjevici in Goričici, opisana pa je tudi Pajsarjeva jama v Podlipski dolini (Skoberne in Peterlin, 1991).

I. Cerar Drašler pa opisuje v Pravljičnih poteh Ljubljanice (2004) Ljubljanico v družinskem izletniškem vodniku (Cerar Drašler, 2004).

Vrhnika je torej že dolgo znana po svojih naravnih posebnostih. V diplomski nalogi so zbrani podatki o naravnih vrednotah občine Vrhnika. Celovit pregled omogoča tudi obogatitev turistične ponudbe na območju občine.

3 METODE

3.1 ZBIRANJE IN OBDELAVA PODATKOV

S pomočjo Atlasa okolja Agencije RS za okolje, literature, podatkov v predpisih, Katastru jam in lastnega poznavanja kraja sem zbrala podatke o naravnih vrednotah v občini Vrhnika. Razdelila sem jih na 11 vsebinskih sklopov, in sicer na drevesa, slapove, izvire, potoke in reke, doline in vrtače, barja, soteske, gozdne rezervate, rastišča ogroženih vrst, geološke lokacije ter na jame in brezna. Za vsako znamenitost sem povzela iz Seznama naravnih vrednot in njihove razvrstitve na vrednote državnega in lokalnega pomena (Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1 ..., 2004) njen pomen, kratek opis in vrsto naravne vrednote. Tiste naravne vrednote, ki so zavarovane s pravnim ukrepom, so uvrščene v varstveno skupino, ki jo v Sloveniji določa Zakon o ohranjanju narave. V občini Vrhnika vse naravne vrednote spadajo med ožja zavarovana območja, so naravni spomeniki in naravni rezervat. Vse naravne vrednote sem si ogledala in jih na ta način lažje ovrednotila.

3.2 VREDNOTENJE

Naravne vrednote v občini Vrhnika sem ovrednotila, ker sem želela na podlagi dveh vidikov, obiskovalčevega (privlačnost in dostopnost) in naravovarstvenega (naravovarstvena primernost), ugotoviti, katere naravne vrednote so bolj in katere manj primerne za turistično rabo.

Ukvarjala sem se s tremi različnimi merili, s katerimi sem ovrednotila naravne vrednote občine za turistično rabo. Ta merila so:

- privlačnost,
- dostopnost in
- naravovarstvena občutljivost.

Merila sem za vsako naravno vrednoto ovrednotila z vrednostmi A, B in C. Vrednost A pomeni, da je naravna vrednota za tisto merilo zelo primerna za turistično rabo; vrednost C pa pomeni, da je naravna vrednota za tisto merilo popolnoma neprimerna za turistično rabo. Vsaka naravna vrednota je tako ovrednotena po treh merilih in dobi tri vrednostne ocene. Na ta način sem naravne vrednote razvrstila od zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo do popolnoma neprimernih naravnih vrednot za turistično rabo.

3.2.1 Merilo privlačnosti

Vsako merilo je lahko ovrednoteno z eno od treh vrednosti (A, B, C). Če je pri določeni naravni vrednoti merilo privlačnosti ovrednoteno z vrednostjo A, pomeni, da je ta naravna vrednota zelo privlačna za turistično rabo. Obiskovalcu ponuja zanimiv ogled, razburljivo doživetje, ponuja ohranjeno naravo, neobičajen naravni pojav. Pri vrednosti A je možna tudi pogojna vrednost Aa, ki pomeni, da je določena naravna vrednota zelo privlačna samo ob določenih pogojih. Neka naravna vrednota je lahko popolnoma nezanimiva, postane pa zelo privlačna samo v določenih časovnih intervalih (npr. izbruh vode, dvig podtalnice, ...). Merilo privlačnosti je lahko ovrednoteno z vrednostjo B, kar pomeni, da je naravna vrednota privlačna. Ni nekaj posebnega, neobičajnega, je pa privlačna, dokaj zanimiva, že večkrat videna in posebej ne izstopa. Kadar pa je parameter privlačnosti ovrednoten z vrednostjo C, pa pomeni, da je naravna vrednota za obiskovalce neprivlačna. Takrat je naravna vrednota neizrazita, onesnažena, uničena, neprijetna na pogled, skratka popolnoma neprimerna za turistično rabo. Primer je nahajališče apnenca na Lesnem Brdu, kjer je kamnolom postal skladišče in odlagališče gradbenega materiala. Tako je postal neprivlačen zaradi ljudi in njihovega ravnanja, čeprav je sam kamnolom dokaj zanimiv.

Merilo privlačnosti je zelo subjektivno, odvisno od vsakega posameznika, ki vrednoti naravne vrednote. Nekomu je lahko nekaj zelo privlačno, nekemu drugemu pa se zdi popolnoma neprivlačno in neizrazito. V primeru vrednotenja privlačnosti je to problem, saj je merilo odvisno od vsakega posameznika, zato bi bilo smiselno to merilo objektivizirati. V nadaljevanju diplomske naloge je jasno prikazano vrednotenje. Na ta način lahko vsak posameznik ovrednoti merilo privlačnosti po svoje in tako dobi drugačno oceno neke naravne vrednote.

Slika 1: Kamnolom apnenca na Lesnem Brdu, ki je postal neprivlačno skladišče in odlagališče gradbenega materiala (Jamarstvo. Kras Lesnega Brda - onesnaženje, 2010)

3.2.2 Merilo dostopnosti

Kadar je pri naravni vrednoti merilo dostopnosti ovrednoteno z vrednostjo A, pomeni, da je naravna vrednota lahko dostopna in da jo lahko vsak kadarkoli obišče. Pogojna vrednost Aa pomeni, da je naravna vrednota lahko dostopna samo ob določenih pogojih. Na primer, ko ni vode, ob manjšem številu obiskovalcev in podobno. Če je merilo dostopnosti ovrednoteno z vrednostjo B, pomeni, da je naravna vrednota težje dostopna, zahteva dobro pripravljenost in znanje obiskovalca ali pa je naravno vrednoto težko najti in je potrebno vodstvo bodisi domačina bodisi turističnega vodnika, da se jih lahko obišče. Merilo dostopnosti je lahko ovrednoteno z vrednostjo C, kar pomeni, da je naravna vrednota nedostopna za običajni obisk. Predvsem so take določene jame, kjer je vhod vanje zelo zahteven, razen za izkušene jamarje, ali pa je popolnoma uničen (jami v kamnolomu na Drenovem Griču). Nedostopni za turistično rabo so lahko tudi izviri, drevesa ali druge znamenitosti, ki so visoko v ozkih grapah in soteskah. Primer je jama Velikega okenca (enega od izvirov Ljubljanske), ki je brez ustrezne potapljaške opreme nedostopna za turistično rabo, vendar je sam vhod zelo privlačen in primeren za turistični obisk. Do nekaterih naravnih vrednot ne vodi nobena steza, zaradi brezpotja so te naravne vrednote nedostopne za turistični obisk.

Slika 2: Za turistično rabo nedostopna jama Velikega okenca - kljub privlačnemu vhodu (Potapljanje ..., 2010)

3.2.3 Merilo naravovarstvene občutljivosti

Tudi merilo naravovarstvene občutljivosti je lahko ovrednoteno z vrednostjo A. To pomeni, da je naravna vrednota naravovarstveno neobčutljiva, vpliv obiskovalcev na lastnosti določene naravne vrednote je zanemarljiv. Na primer: naravna vrednota ni na območju zavarovane rastlinske ali živalske vrste, ni občutljiva na množični obisk (drevo v mestu), je že obzidana, mimo nje pelje cesta in podobno. Kadar je merilo naravovarstvene občutljivosti ovrednoteno s pogojno vrednostjo Aa, pa pomeni, da je naravna vrednota neobčutljiva samo ob določenih pogojih (ureditev poti do neke naravne vrednote, da se ne uničuje okolice). Kadar je to merilo ovrednoteno z vrednostjo B, pomeni, da je znamenitost občutljiva in da ni priporočeno, da se tja zgrinja večje število obiskovalcev. Kadar pa je merilo ovrednoteno z vrednostjo C, je naravna vrednota zelo občutljiva in je za turistično rabo neprimerna. To so razne jame, rastišča zavarovanih vrst, nahajališča šote, barja, posebni habitati, ki bi se ob številnih obiskih uničili. Primer je nahajališče Blagajevega volčina na Razorju pri Vrhniki, ki lahko postane zaradi velikega števila obiskovalcev ogroženo.

Slika 3: Blagajev volčin (Prirodoslovni ..., 2010)

Preglednica 1: Vrednotenje meril z vrednostmi A, B, C

	A	Aa	B	C
Privlačnost za obiskovalca	Zelo privlačno		Privlačno	Neprivlačno
		Zelo privlačno ob določenih pogojih		
Dostopnost	Dostopno		Težje dostopno	Nedostopno
		Lahko dostopno samo ob določenih pogojih		
Naravovarstvena občutljivost	Ne občutljivo		Občutljivo	Zelo občutljivo
		Ni občutljivo samo ob določenih pogojih		

3.2.4 Primernost ovrednotenih naravnih vrednot za turistično rabo

Ovrednotene naravne vrednote sem razvrstila v šeststopenjsko lestvico, od zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo do popolnoma neprimernih naravnih vrednot za turistično rabo. Prvi razred **1a** označuje naravno vrednoto zelo primerno za turistično rabo, kar pomeni, da so bila vsa tri merila ovrednotena z vrednostjo A. Takšna vrednota je zelo privlačna, dostopna in naravovarstveno neobčutljiva. Drugi razred **1b** označuje naravne vrednote zelo primerne za turistično rabo, vendar s pogojem. To so tiste naravne vrednote, ki so zelo privlačne le ob določenih pogojih, ali lahko dostopne le ob določenih pogojih ali pa naravovarstveno neobčutljive samo ob določenih pogojih. Kadar je eno merilo ovrednoteno z B, ostali dve pa z A, takrat take naravne vrednote uvrščamo v tretji razred **2a**, kar pomeni, da so te naravne vrednote primerne za turistično rabo. Četrty razred **2b** pa pomeni, da so naravne vrednote srednje primerne za turistično rabo; merila pa so ovrednotena tako, da je eno merilo z vrednostjo A, dve merili pa z vrednostima B. Neprimerne naravne vrednote za turistično rabo sodijo v peti razred **3a**, kar pomeni, da je: ali merilo privlačnosti ali naravovarstvene občutljivosti ovrednoteno s C, ostali dve merili pa z A, Aa ali B ali pa da sta dve merili ovrednoteni s C. V šestem razredu **3c** pa so popolnoma neprimerne naravne vrednote za turistično rabo, kjer so vsa tri merila ovrednotena s C. Take naravne vrednote so neprivlačne, nedostopne in naravovarstveno občutljive. Kjer je eno merilo ovrednoteno s pogojno vrednostjo Aa, ostali dve merili pa sta ovrednoteni z B ali s C, potem se naravna vrednota obravnava, kot da je eno merilo ocenjeno z A, ostali dva pa z B ali s C, s to razliko, da se zraven zapiše pogoj.

Preglednica 2: Primernost naravnih vrednot za turistično rabo na šeststopenjski lestvici

VREDNOTENJE	VREDNOST	RAZLAGA
AAA	1a	Zelo primerne naravne vrednote za turistično rabo
AaAA, AAaA, AAAa	1b	Zelo primerne naravne vrednote za turistično rabo – s pogojem
2 x A, 1 x B, 0 x C	2a	Primerne naravne vrednote za turistično rabo
1 x A, 2 x B, 0 x C ali 3 x B ali 1 x C (dostopnost)	2b	Srednje primerne naravne vrednote za turistično rabo
1 x C (privlačnost ali NV občutljivost) ali 2 x C	3a	Neprimerne naravne vrednote za turistično rabo
CCC	3b	Popolnoma neprimerne naravne vrednote za turistično rabo

4 REZULTATI

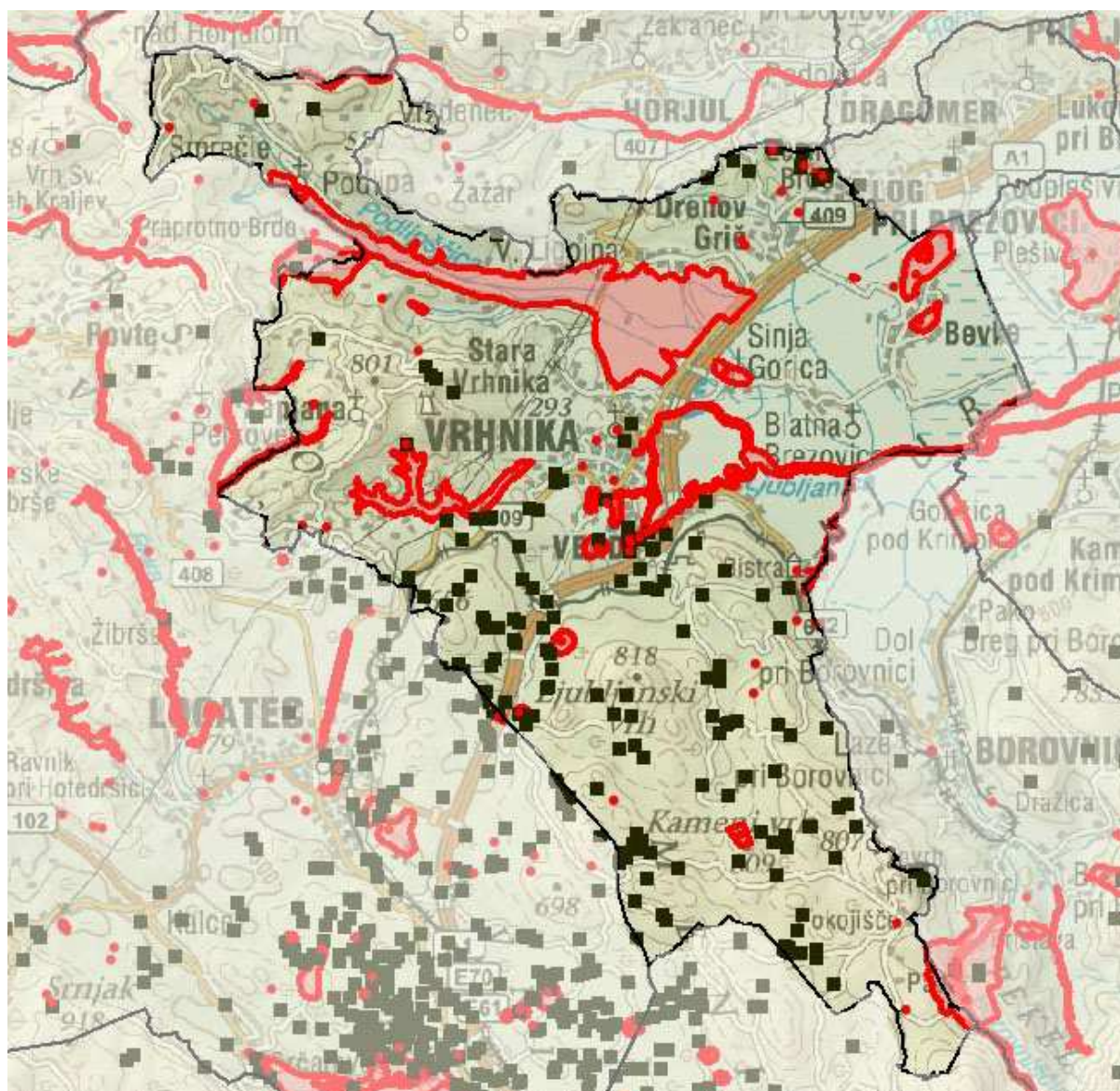
4.1 NARAVNE VREDNOTE V OBČINI VRHNIKA

V občini je veliko naravnih vrednot, ki pa še nikoli niso bile predstavljene celovito. Zbrala sem podatke o naravnih vrednotah. Ovrednotila sem jih glede primernosti za turistično rabo in pripravila predlog za njihovo uvrstitev v turistično ponudbo kraja Vrhnike.

4.1.1 Inventar naravnih vrednot občine Vrhnika

V nadaljevanju so predstavljene vse naravne vrednote v občini Vrhnika (Atlas okolja, 2010; Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1 ..., 2004; Pravilnik o spremembah ..., 2006). V seznamu je naštetih in opisanih 105 naravnih vrednot v občini. Zaradi velikega števila jam in brezen v občini sem naredila izbor tistih jam in brezen, ki so globlja in/ali daljša od 50 metrov ali pa so kako drugače zanimiva.

LEGENDA

■ Naravne vrednote - jame

■ Naravne vrednote

Slika 4: Karta naravnih vrednot v občini Vrhnika (Atlas okolja, 2010)

Preglednica 3: Inventar naravnih znamenitosti občine Vrhnika (Atlas okolja, 2010; Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1 ..., 2004; Pravilnik o spremembah ..., 2006, Čekada M. 2010)

I. DREVESA	
Bela vrba v Ažmancah, Drenov Grič	Pomen: lokalni.
	Bela vrba v Ažmancah na Drenovem Griču.
	Drevesna naravna vrednota.
Bukev pri Mlečni	Pomen: lokalni.
	Bukev pri Mlečni restavraciji na Vrhniki.
	Drevesna naravna vrednota.
Bukev in lipovec pri Celarcu, Zaplana	Pomen: lokalni.
	Bukev in lipovec pri domačiji Celarc na Zaplani.
	Drevesna naravna vrednota.
Bukev na Lipovcu, Verd	Pomen: lokalni.
	Bukev na zahodnem pobočju Lipovca, JV od Verda.
	Drevesna naravna vrednota.
Bukev na Padežu	Pomen: lokalni.
	Bukev na Padežu, J od Borovnice.
	Drevesna naravna vrednota.
Bukev pred stavbo občine Vrhnika	Pomen: lokalni.
	Bukev pred stavbo občine na Vrhniki.
	Drevesna naravna vrednota.
Cigarovec ob šoli	Pomen: lokalni.
	Cigarovec pri šoli na Vrhniki.
	Drevesna naravna vrednota.
Črna jelša pri Koprivcu, Drenov Grič	Pomen: lokalni.
	Črna jelša pri domačiji Koprivec v Kurji vasi.
	Drevesna naravna vrednota.
Divji kostanj v Gradišču	Pomen: lokalni.
	Divji kostanj v Gradišču na Vrhniki.
	Drevesna naravna vrednota.
Dob pri Koprivcu, Drenov Grič	Pomen: lokalni.
	Dob pri domačiji Koprivec v Kurji vasi.
	Drevesna naravna vrednota.
Duglazija v Strmih klancih, Bistra	Pomen: lokalni.
	Duglazija v gozdu V strmih klancih, južno od Bistre.
	Drevesna naravna vrednota.
Klek pri Žonti, Drenov Grič	Pomen: lokalni.
	Klek pri domačiji Žonta na Drenovem Griču.
	Drevesna naravna vrednota.
Lipa na Jerinovem Griču, Zaplana	Pomen: lokalni.
	Lipa na Jerinovem Griču, S od Logatca.
	Drevesna naravna vrednota.
Lipa pred cerkvijo na Pokojišču	Pomen: lokalni.
	Lipa pri cerkvi sv. Štefana na Pokojišču.
	Drevesna naravna vrednota.
Lipa pri cerkvi v Smrečju	Pomen: lokalni.
	Lipa pri cerkvi sv. Marije v Smrečju.
	Drevesna naravna vrednota.
Lipa pri Trčku, Zaplana	Pomen: lokalni.
	Lipa pri domačiji Trček v Zaplani.
	Drevesna naravna vrednota.
Lipa pri Žonti, Drenov Grič	Pomen: lokalni.
	Lipa pri domačiji Žonta na Drenovem Griču.
	Drevesna naravna vrednota.
Lipa v Podlipi	Pomen: lokalni.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

I. DREVESA	
Lipa v Podlipi	Vaška lipa v Podlipi. Drevesna naravna vrednota.
Lipa v Prezidu, Zaplana	Pomen: lokalni. Lipa v Prezidu. Drevesna naravna vrednota.
Površine z dendrološko pomembnimi drevesi ob cerkvi Sv. Trojica	Pomen: lokalni. Lipe pri cerkvi Sv. Trojice na Vrhniki. Drevesna naravna vrednota.
Površine z dendrološko pomembnimi drevesi v parku v Verdu	Pomen: lokalni. Drevesa v parku na Verdu. Drevesna naravna vrednota.
Smreka na Slemenih, Mirke	Pomen: lokalni. Smreka v gozdu pod Kolenč vrhom, J od Verda. Drevesna naravna vrednota.
Smreka pod Ljubljanskim vrhom	Pomen: lokalni. Smreka pod Ljubljanskim vrhom, J od Verda. Drevesna naravna vrednota.
Srebrnolistni javor ob Jelovškovi cesti	Pomen: lokalni. Srebrnolistni javor ob Jelovškovi cesti na Vrhniki. Drevesna naravna vrednota.
Tisa V skalah, Verd	Pomen: lokalni. Tisa v gozdu V skalah, JV od Verda. Drevesna naravna vrednota.
Tisi za Cankarjevim spomenikom	Pomen: lokalni. Tisi za Cankarjevim spomenikom na Vrhniki. Drevesna naravna vrednota.
II. SLAPOVI	
Slapovi v Podlipi	Pomen: lokalni. Slapovi na levem pritoku Podlipščice, SZ od Podlpe. Geomorfološka in hidrološka naravna vrednota.
III. IZVIRI	
Galetov izvir, Bistra	Pomen: državni. Kraški izviri Bistre na robu Ljubljanskega barja pri Bistri. Hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Grajski izvir, Bistra	Pomen: državni. Kraški izviri na robu Ljubljanskega barja pri Bistri, pritoki Ljubljanice. Hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Izvir Pod orehom	Pomen: državni. Kraški izvir Ljubljanice v skupini Retovje pri Verdu. Geomorfološka - podzemeljska, geomorfološka, hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Izvir Pod Skalo	Pomen: državni. Kraški izvir Ljubljanice v skupini Retovje pri Verdu. Geomorfološka podzemeljska, geomorfološka, hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Kožuhova izvira, Vrhnika	Pomen: državni. Kraška izvira Hribskega potoka, pritoka Ljubljanice na Vrhniki. Hidrološka naravna vrednota.
Lintvern	Pomen: državni. Intermitentni kraški izvir pri Vrhniki. Hidrološka in geološka naravna vrednota.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

III. IZVIRI	
Mali Močilnik	Pomen: državni.
	Kraški izvir Male Ljubljanice na Vrhniki.
	Hidrološka in geomorfološka naravna vrednota.
Malo Okence	Pomen: državni.
	Kraški izvir in izvirna jama Velike Ljubljanice v skupini Retovje pri Verdu.
	Geomorfološka, geomorfološka - podzemeljska, hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Močilnik	Pomen: državni.
	Skupina kraških izvirov (Mali Močilnik, Veliki Močilnik) Male Ljubljanice pri Vrhniki, zatrepna dolina.
	Hidrološka in geomorfološka naravna vrednota.
Povirje Razorskega potoka	Pomen: lokalni.
	Povirje Razorskega potoka, desnega pritoka Podlipščice, rastišče navadne rezike (<i>Cladium mariscus</i>).
	Hidrološka in botanična naravna vrednota.
Retovje	Pomen: državni.
	Skupina kraških izvirov (Malo okence, Veliko okence, Pod skalo, Pod orehom) Velike Ljubljanice pri Verdu, zatrepna dolina.
	Hidrološka, geomorfološka, zoološka, (geomorfološka - podzemeljska) naravna vrednota.
Ribčev izvir, Bistra	Pomen: državni.
	Kraški izvir na robu Ljubljanskega barja pri Bistri.
	Hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Veliki Močilnik	Pomen: državni.
	Kraški izviri Male Ljubljanice na Vrhniki.
	Hidrološka in geomorfološka naravna vrednota.
Veliko Okence	Pomen: državni.
	Kraški izvir in izvirna jama Velike Ljubljanice v skupini Retovje pri Verdu.
	Geomorfološka, geomorfološka - podzemeljska, hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Zupanov izvir, Bistra	Pomen: državni.
	Kraški izvir na robu Ljubljanskega barja pri Bistri.
	Hidrološka in zoološka naravna vrednota.
IV. POTOKI, REKE	
Bela pri Vrhniki	Pomen: državni.
	Levi pritok Ljubljanice pri Vrhniki.
	Hidrološka naravna vrednota.
Bistra	Pomen: državni.
	Desni pritok Ljubljanice na Ljubljanskem barju.
	Hidrološka in zoološka naravna vrednota.
Horjulka, Smrečje	Pomen: lokalni.
	Dolina desnega pritoka Gradaščice.
	Hidrološka naravna vrednota.
Ljubija	Pomen: državni.
	Kraški izvir Ljubije, pritoka Ljubljanice pri Verdu.
	Hidrološka naravna vrednota.
Ljubljana	Pomen: državni.
	Reka Ljubljana dolvodno od Vrhnike.
	Hidrološka in geomorfološka naravna vrednota.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

IV. POTOKI, REKE	
Ljubljanica - paleostruga	Pomen: državni.
	Paleostruga Ljubljanice Z od Podpeči.
	Geomorfološka in geološka naravna vrednota.
Petkovšca, Zaplana	Pomen: državni.
	Ponikalnica v porečju Ljubljanice s povirnima krakoma Turkova grapa in Marinčeva grapa.
	Hidrološka naravna vrednota.
Primčkov in Bečkajev studenec, Vrhnika	Pomen: lokalni.
	Izvira levih pritokov Bele na Vrhniki.
	Hidrološka naravna vrednota.
V. DOLINE, VRTAČE	
Drnulca (vrtača)	Pomen: lokalni.
	Udornica v širšem zaledju izvirov Ljubljanice, JZ od Vrhnike.
	Geomorfološka naravna vrednota.
Grogarjev dol	Pomen: lokalni.
	Udornica v zaledju Malega Močilnika.
	Geomorfološka in hidrološka naravna vrednota.
Pavkarjev dol	Pomen: lokalni.
	Udornica v zaledju izvirov Ljubljanice, J od Vrhnike.
	Geomorfološka naravna vrednota.
Podlipska dolina	Pomen: lokalni.
	Mokrotni travniki v dolini potoka Podlipščice, levega pritoka Ljubljanice.
	Zoološka naravna vrednota.
Tomažetov dol	Pomen: lokalni.
	Udorna vrtača v zaledju izvirov Ljubljanice pri Vrhniki.
	Geomorfološka naravna znamenitost.
Velika Drnovica (vrtača)	Pomen: državni.
	Velika udornica v zaledju izvirov Ljubljanice.
	Geomorfološka in botanična naravna vrednota.
VI. BARJA	
Barje pri Kostanjevici	Pomen: državni.
	Ostanek visokega barja pri Kostanjevici na Ljubljanskem barju (Mali plac).
	Botanična, hidrološka in ekosistemska naravna vrednota.
Brdo pri Bevkah	Pomen: lokalni.
	Osamelec severno od Bevk na Ljubljanskem barju.
	Geomorfološka naravna vrednota.
Jurčevo šotišče	Pomen: državni.
	Šota Z od Bevk na Ljubljanskem barju.
	Geološka in botanična naravna vrednota.
Kostanjevica	Pomen: lokalni.
	Osamelec na Ljubljanskem barju, S od Bevk.
	Geomorfološka naravna vrednota.
Sinja Gorica	Pomen: lokalni.
	Osamelec na Ljubljanskem barju pri Sinji Gorici.
	Geomorfološka naravna vrednota.
Šota, Bevke	Pomen: državni.
	Šota zahodno od Bevk na Ljubljanskem barju.
	Geološka naravna vrednota.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

VII. SOTESKE	
Slabetova grapa	Pomen: državni.
	Soteska s slapovi na S robu Zaplane s Slabetovo jamo.
	Geomorfološka - podzemeljska in hidrološka naravna vrednota.
Soteska, Pekel pri Borovnici	Pomen: državni.
	Soteska Otavščice (Borovniščice) s petimi slapovi in skalnim samotarjem Hudičevim zobom pri Borovnici, razvoj glavnega dolomita s fosili, tektonski in stratigrafski pojavi.
	Geomorfološka, hidrološka (botanična, geološka) naravna vrednota.
VIII. GOZDNI REZERVATI	
Gozdni rezervat, Kamni vrh	Pomen: lokalni.
	Avtohtone združbe jelke, prepuščene naravnemu razvoju, na Kamnem vrhu, J od Verda.
	Ekosistemska naravna vrednota.
IX. RASTIŠČE OGROŽENIH VRST	
Rastišče Blagajevga volčina in tise, Razor pri Vrhniki	Pomen: lokalni.
	Rastišče blagajevga volčina (<i>Daphne blagayana</i>) in tise pod Ulovko.
	Botanična in drevesna naravna vrednota.
X. GEOLOŠKE LOKACIJE	
Kuclerjev kamnolom	Pomen: državni.
	Opuščen kamnolom črnega triasnega (karnijskega) apnenca na Drenovem Griču z razgaljenimi gubami in nahajališčem fosilov.
	Geološka naravna vrednota.
Nahajališče apnenca, Lesno Brdo	Pomen: lokalni.
	Nahajališče pisanega triasnega (karnijskega) lesnobrdskega apnenca s fosilnimi ostanki v kamnolomu Lesno Brdo.
	Geološka naravna vrednota.
Nahajališče premoga, Drenov Grič	Pomen: lokalni.
	Pojav triasnega (karnijskega) antracita SZ od Drenovega Griča.
	Geološka naravna vrednota.
Zahodni črni kamnolom, Drenov Grič	Pomen: lokalni.
	Kamnolom triasnega (karnijskega) apnenca na Drenovem Griču.
	Geološka, (geomorfološka - podzemeljska) naravna vrednota.
XI. JAME IN BREZNA	
Borovniško brezno	Pomen: državni.
	Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Dolžina 169 m, globina 56 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Brezno nad Retovjem	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 50 m, globina 25 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Brezno pravilne odločitve	Pomen: državni.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

XI. JAME IN BREZNA	
Brezno pravilne odločitve	Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Zahtevno stopnjasto brezno. Dolžina 151 m, globina 115 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Brezno za Rjavim kamnom	Pomen: državni. Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Dolžina 84 m, globina 70 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Ferranova buža	Pomen: državni. Brezno z občasnim tokom: v (jami je občasen vodni tok. Vhod je navpičen). Zahtevna jama z mnogimi vmesnimi brezni in ožinami. Dolžina 2324 m, globina 358 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Izvir Pod orehom	Pomen: državni. Jama, stalni izvir (vhod v jamo je vodoraven in stalni izvir vode). Sifon na vhodu. Dolžina 90 m, globina 17 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Jama 1 v kamnolomu Drenov Grič	Pomen: državni. Vodoravna jama, helektiti v zahodnem kamnolomu na Drenovem Griču. Jama s stalnim tokom, jama je uničena, zalita z odpadnim betonom. Dolžina 89 m, globina 18 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Jama 2 v kamnolomu Drenov Grič	Pomen: državni. Vodoravna jama, nahajališče aragonita v zahodnem kamnolomu na Drenovem Griču. Jama je uničena, zalita z odpadnim betonom. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Jama Pri gnezdu	Pomen: državni. Poševno in stopnjasto brezno, jama sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov. Arheološko najdišče. Zahtevno stopnjasto brezno. Dolžina 240 m, globina 143 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Jama v Kobilji dolini	Pomen: državni. Jama stalni izvir (vhod v jamo je vodoraven in stalni izvir vode). Zaklenjena. Dolžina 325 m, globina 10 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Jamovka	Pomen: državni. Vodoravna jama: tako vhod kot notranji deli jame so pretežno vodoravni. Dolžina 78 m, globina 10 m. Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Jerinovec	Pomen: državni.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

XI. JAME IN BREZNA	
Jerinovec	Jama z breznom in etažami, poševna jama: v jami so tako vodoravni kot navpični deli. Vhod je lahko vodoraven ali navpičen. Dolžina 50 m, globina 17 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Kevderc pod Raskovcem	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 140 m, globina 30 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Kobijevo brezno	Pomen: državni.
	Brezno (jamo sestavlja enovito brezno). Lega vprašljiva. Dolžina 50 m, globina 50 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Koševka/jama Košeljivka	Pomen: državni.
	Biospeleološko pomembna jama J od Vrhnike. Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 130 m, globina 42 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in zoološka naravna vrednota.
Kuren	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 53 m, globina 21 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Lenarčičevo brezno 3	Pomen: državni.
	Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Dolžina 107 m, globina 56 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Lintvern	Pomen: državni.
	Intermitentni kraški izvir pri Vrhniki. Jama je zaklenjena.
	Hidrološka in geološka naravna vrednota.
Lohančevo brezno	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 64 m, globina 36 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Mala jama za široko mlako	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 54 m, globina 36 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Mali Močilnik	Pomen: državni.
	Kraški izvir Male Ljubljanice na Vrhniki.
	Geomorfološka in hidrološka naravna vrednota.
Malo okence	Pomen: državni.
	Kraški izvir in izvirna jama Velike Ljubljanice v skupini Retovje pri Verdu. Sifon na vhodu v jamo.
	Geomorfološka, geomorfološka - podzemeljska, hidrološka in zoološka naravna vrednota.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

XI. JAME IN BREZNA	
Maticovo brezno	Pomen: državni.
	Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Značaj notranjih delov je bistveno drugačen od zunanjih. V notranjosti je jama z bazeni nakapane vode (v jami sicer ni tekoče vode, so pa bazeni nakapane vode). Dolžina 130 m, globina 74 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Matizljevo brezno	Pomen: državni.
	Brezno na Slemenih, J od Verda. Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Dolžina 105 m, globina 97 m.
	Geomorfološka - podzemeljska naravna vrednota.
Pajsarjeva jama, Podlipa	Pomen: državni.
	Izvirna vodoravna jama pri Vrhniki, biospeleološko pomembna jama. Jama je zaklenjena. Dolžina 555 m, globina 20 m.
	Geomorfološka - podzemeljska, zoološka in hidrološka naravna vrednota.
Plenkača	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 116 m, globina 28 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Razbremenilna jama	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 80 m, globina 29 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Roparska jama, Planina	Pomen: državni.
	Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Zahtevna jama z ožinami. Dolžina 388 m, globina 87 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Slabetova jama	Pomen: državni.
	Izvirna jama pritoka Pečnikarice, desnega pritoka Podlipščice, SZ od Vrhnike.
	Geomorfološka - podzemeljska in hidrološka naravna vrednota.
Spodnja polšna jama	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 54 m, globina 24 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Tonikovo brezno	Pomen: državni.
	Vodoravna jama z netopirji ob stari cesti Vrhnika – Logatec. Spodmol, kevderc (majhna jama z vodoravnim vhodom, v celoti izpostavljena zunanjim vplivom). Dolžina 51 m, globina 22 m.
	Geomorfološka - podzemeljska naravna vrednota.
Velika jama za široko mlako	Pomen: državni.
	Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 68 m, globina 14 m.

Se nadaljuje

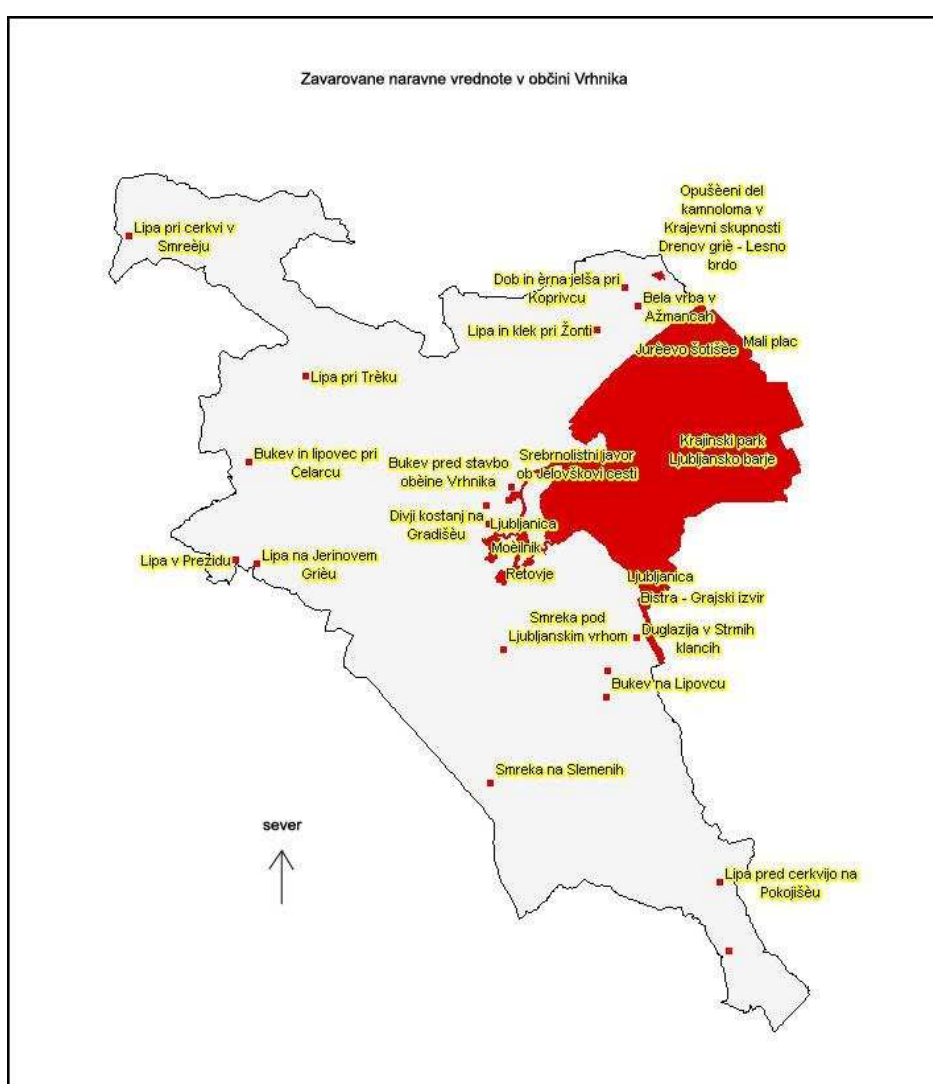
Nadaljevanje

XI. JAME IN BREZNA	
Velika jama za široko mlako	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Veliko okence	Pomen: državni.
	Jama, občasni izvir (vhod v jamo je vodoraven in občasni izvir vode, sicer pa je jama suha). Sifon je na vhodu. Dolžina 267 m, globina 24 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Virsko krlišče	Pomen: državni.
	Poševno in stopnjasto brezno (jamo sestavlja več povezanih brezen, brez vodoravnih delov). Dolžina 55 m, globina 47 m.
	Geomorfološka - podzemeljska in geološka naravna vrednota.
Vrhniška jama	Pomen: državni.
	Jama JZ od Vrhnike. Jama z breznom in etažami, poševna jama. Dolžina 200 m, globina 34 m.
	Geomorfološka - podzemeljska naravna vrednota.

4.1.2 Zavarovane naravne vrednote

ZON v 45. členu določa, da se naravne vrednote ohranjajo z naslednjimi ukrepi: pogodbeno varstvo, zavarovanje, začasno zavarovanje in obnovitev. V tem poglavju sem prikazala tiste naravne vrednote, ki so zavarovane. ZON predvideva naslednje kategorije zavarovanja: narodni park, regijski park, krajinski park, naravni rezervat, strogi naravni rezervat, naravni spomenik (Zakon ..., 2004). Na območju Vrhnike so nekatere naravne vrednote vključene v Krajinski park Ljubljansko barje, poleg tega pa so še posebej zavarovane kot naravni spomenik (40) in naravni rezervat (1).

Slika 5: Karta zavarovanih vrednot (Atlas okolja, 2010)

Preglednica 4: Zavarovane naravne vrednote (Odlok o razglasitvi dreves ..., 1995; Uredba o Krajinskem ..., 2008; Odlok o razglasitvi Jurčevega ..., 1995; Odlok o razglasitvi Malega ..., 1995; Odlok o razglasitvi opuščenega ..., 1991)

I. DREVESA	
Bela vrba v Ažmancah, Drenov Grič	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Velika Ligojna, parc. št.: 1531.
	Dendrološki naravni spomenik.
Bukev pri Mlečni	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Vrhnika, parc. št.: 2238/1.
	Dendrološki naravni spomenik.
Bukev in lipovec pri Celarcu, Zaplana	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Zaplana, parc. št.: 785/2.
	Dendrološki naravni spomenik.
Bukev na Lipovcu, Verd	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Verd, parc. št.: 1676/1.
	Dendrološki naravni spomenik.
Bukev na Padežu	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Borovnica, parc. št.: 3160.
	Dendrološki naravni spomenik.
Bukev pred stavbo občine Vrhnika	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Vrhnika, parc. št.: 2785/3.
	Dendrološki naravni spomenik.
Cigarovec ob šoli	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Vrhnika, parc. št.: 2785/3.
	Dendrološki naravni spomenik.
Črna jelša pri Koprivcu, Drenov Grič	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Velika Ligojna, parc. št.: 1741/2.
	Dendrološki naravni spomenik.
Divji kostanj v Gradišču	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Vrhnika, parc. št.: 1935/2.
	Dendrološki naravni spomenik.
Dob pri Koprivcu, Drenov Grič	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Velika Ligojna, parc. št.: 1741/2.
	Dendrološki naravni spomenik.
Duglazija v Strmih klancih, Bistra	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Verd, parc. št.: 1676/1.
	Dendrološki naravni spomenik.
Klek pri Žonti, Drenov Grič	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Velika Ligojna, parc. št.: 1399/1.
	Dendrološki naravni spomenik.
Lipa na Jerinovem Griču, Zaplana	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Zaplana, parc. št.: 1664.
	Dendrološki naravni spomenik.
Lipa pred cerkvijo na Pokojišču	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Borovnica, parc. št.: 160.
	Dendrološki naravni spomenik.
Lipa pri cerkvi v Smrečju	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Smrečje, parc. št.: 541/2.
	Dendrološki naravni spomenik.
Lipa pri Trčku, Zaplana	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Zaplana, parc. št.: 341.
	Dendrološki naravni spomenik.
Lipa pri Žonti, Drenov Grič	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Velika Ligojna, parc. št.: 1814.
	Dendrološki naravni spomenik.

Se nadaljuje

Nadaljevanje

I. DREVESA	
Lipa v Prezidu, Zaplana	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Zaplana, parc. št.: 1618/2.
	Dendrološki naravni spomenik.
Površine z dendrološko pomembnimi drevesi ob cerkvi Sv. Trojica	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Vrhnika, parc. št.: 53/1.
	Dendrološki naravni spomenik.
Površine z dendrološko pomembnimi drevesi v parku v Verdu	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Verd, parc. št.: 39/1.
	Dendrološki naravni spomenik.
Smreka na Slemenih, Mirke	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Verd, parc. št.: 1891.
	Dendrološki naravni spomenik.
Smreka pod Ljubljanskim vrhom	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Verd, parc. št.: 1686/12.
	Dendrološki naravni spomenik.
Srebrnolistni javor ob Jelovškovi cesti	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Vrhnika, parc. št.: 2523.
	Dendrološki naravni spomenik.
Tisa v skalah, Verd	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Verd, parc. št.: 1676/1.
	Dendrološki naravni spomenik.
Tisi za Cankarjevim spomenikom	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Vrhnika, parc. št.: 2785/3.
	Dendrološki naravni spomenik.
II. IZVIRI	
Galetov izvir, Bistra	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 1490
	Naravni spomenik.
Grajski izvir, Bistra	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 77
	Naravni spomenik.
Izvir Pod orehom	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 734 – <i>zatrejna izvirna dolina Velike Ljubljanice z izviri Veliko okence, Malo okence, izvir Pod skalo in izvir Pod orehom.</i>
	Naravni spomenik Retovje.
Izvir Pod skalo	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 734 – <i>zatrejna izvirna dolina Velike Ljubljanice z izviri Veliko okence, Malo okence, izvir Pod skalo in izvir Pod orehom.</i>
	Naravni spomenik Retovje.
Mali Močilnik	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 83 – <i>zatrejna izvirna dolina Male Ljubljanice z izvirova Veliki Močilnik in Mali Močilnik.</i>
	Naravni spomenik Močilnik.
Malo okence	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 734 – <i>zatrejna izvirna dolina Velike Ljubljanice z izviri Veliko okence, Malo okence, izvir Pod skalo in izvir Pod orehom.</i>
	Naravni spomenik Retovje.
Močilnik	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 83.
	Naravni spomenik Močilnik.
Retovje	Uradni list RS, št. 112/2008.

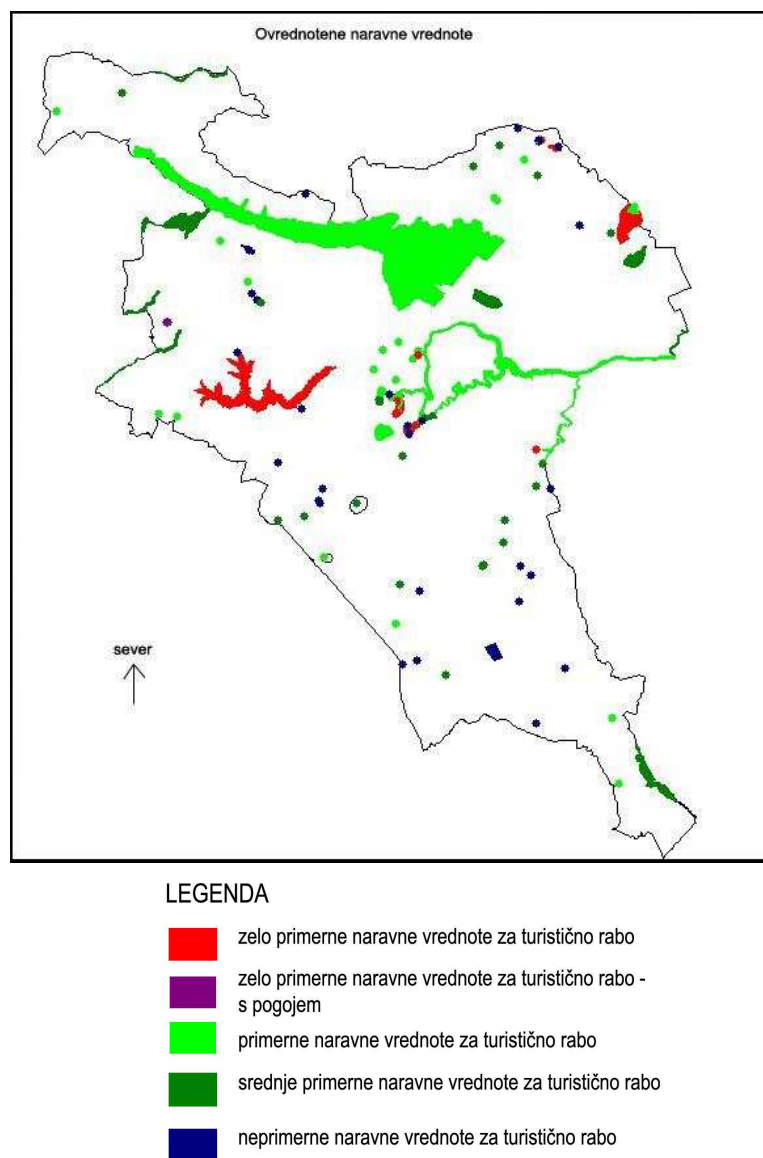
Se nadaljuje

Nadaljevanje

II. IZVIRI	
Retovje	Ident. št. 734.
	Naravni spomenik Retovje.
Veliki Močilnik	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 83 – <i>zatrejna izvirna dolina Male Ljubljanice z izviroma Veliki Močilnik in Mali Močilnik.</i>
	Naravni spomenik Močilnik.
Veliko okence	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 734 – <i>zatrejna izvirna dolina Velike Ljubljanice z izviri Veliko Okence, Malo Okence, izvir Pod skalo in izvir Pod orehom.</i>
	Naravni spomenik Retovje.
Zupanov izvir, Bistra	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 1412.
	Naravni spomenik.
III. POTOKI, REKE	
Ljubija	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 733.
	Naravni spomenik.
Ljubljanica	Uradni list RS, št. 112/2008.
	Ident. št. 167.
	Naravni spomenik.
IV. BARJA	
Barje pri Kostanjevici	Uradni list RS, št. 5/1995.
	K. o.: Blatna Brezovica, parc. št.: 1484, 1487, 1490/2, 1489, 1488, 1486, 1485, 1490/1, 1479, 1478/3.
	Naravni rezervat.
Jurčevo šotišče	Uradni list RS, št. 20/1995.
	K. o.: Blatna Brezovica, parc. št.: 2099/321.
	Naravni spomenik.
V. GEOLOŠKE LOKACIJE	
Kuclerjev kamnolom	Uradni list RS, št. 16/1991.
	Naravni spomenik.

4.2 REZULTATI VREDNOTENJA

V nadaljevanju diplomske naloge sem ovrednotila vseh 105 naravnih vrednot v občini Vrhnika po merilih, ki sem jih opisala v poglavju 3.2. Od 105 naravnih vrednot v občini sem ovrednotila 26 dreves in drevesnih združb, 1 slap in 15 izvirov v občini. Ovrednotenih je 8 rek in potokov, 6 dolin in vrtač, 6 barij in 2 soteski. Ovrednotila sem 1 gozdni rezervat in 1 rastišče ogroženih vrst. Nadalje sem ovrednotila 4 geološke lokacije ter 35 jam in brezen, ki se nahajajo v občini Vrhnika.

Slika 6: Karta ovrednotenih naravnih vrednot v občini Vrhnika

Preglednica 5: Vrednotenje podatkov

	VREDNOTENJE				POGOJI
	PRIVLAČNOST	DOSTOPNOST	NV OBČUTLJIVOST	SKUPAJ	
I. DREVESA					
Bela vrba v Ažmancah, Drenov Grič	B	A	B	2b	
Bukev pri Mlečni	B	A	A	2a	
Bukev in lipovec pri Celarcu, Zaplana	A	Aa	A	1b	Ureditev označenih poti, smerokazi za lažjo orientacijo.
Bukev na Lipovcu, Verd	B	Aa	B	2b	Ureditev označenih poti, smerokazi za lažjo orientacijo.
Bukev na Padežu	B	A	A	2a	
Bukev pred stavbo občine Vrhnika	B	A	A	2a	
Cigarovec ob šoli	A	A	A	1a	
Črna jelša pri Koprivcu, Drenov Grič	B	A	A	2a	
Divji kostanj v Gradišču	B	A	A	2a	
Dob pri Koprivcu, Drenov Grič	B	A	A	2a	
Duglazija v Strmih klancih, Bistra	A	B	B	2b	
Klek pri Žonti, Drenov Grič	B	A	A	2a	
Lipa na Jerinovem Griču, Zaplana	B	A	A	2a	
Lipa pred cerkvijo na Pokojišču	B	A	A	2a	
Lipa pri cerkvi v Smrečju	B	A	A	2a	
Lipa pri Trčku, Zaplana	B	A	A	2a	
Lipa pri Žonti, Drenov Grič	B	A	A	2a	
Lipa v Podlipi	B	A	A	2a	
Lipa v Prezidu, Zaplana	B	A	A	2a	
Površine z dendrološko pomembnimi drevesi ob cerkvi Sv. Trojica	B	A	A	2a	
Površine z dendrološko pomembnimi drevesi v parku v Verdu	B	A	A	2a	
Smreka na Slemenih, Mirke	B	A	A	2a	
Smreka pod Ljubljanskim vrhom	B	A	A	2a	
Srebrnolistni javor ob Jelovškovi cesti	B	A	A	2a	
Tisa V skalah, Verd	B	B	B	2b	
Tisi za Cankarjevim spomenikom	B	A	A	2a	
II. SLAPOVI					
Slapovi v Podlipi	B	B	B	2b	
III. IZVIRI					
Galetov izvir, Bistra	A	B	B	2b	
Grajski izvir, Bistra	A	A	A	1a	
Izvir Pod orehom	B	A	A	2a	
Izvir Pod skalo	A	A	A	1a	
Kožuhova izvira, Vrhnika	B	A	A	2a	
III. IZVIRI					
Lintvern	Aa	A	A	1b	Ob izbruhu.
Mali Močilnik	B	A	A	2a	
Malo okence	A	Aa	A	1b	Ob nizki vodi.
Močilnik	A	A	A	1a	
Povirje Razorskega potoka	A	B	C	3a	
Retovje	A	A	A	1a	

Se nadaljuje

Nadaljevanje

Nahajanje	VREDNOTENJE				POGOJI
	PRIVLAČNOST	DOSTOPNOST	NV OBČUTLJIVOST	SKUPAJ	
III. IZVIRI					
Ribčev izvir, Bistra	C	A	A	3a	Ob nizki vodi.
Veliki Močilnik	A	A	A	1a	
Veliko okence	A	Aa	A	1b	
Zupanov izvir, Bistra	A	B	B	2b	
IV. POTOKI, REKE					
Bela pri Vrhniki	A	A	A	1a	
Bistra	A	A	B	2a	
Horjulka, Smrečje	A	B	B	2b	
Ljubija	A	B	B	2b	
Ljubljanica	B	A	A	2a	
Ljubljanica - paleostruga	B	A	B	2b	
Petkovšča, Zaplana	A	B	B	2b	
Primčkov in Bečkajev studenec, Vrhnika	B	A	A	2a	
V. DOLINE, VRTAČE					
Drnulca (vrtača)	A	A	B	2a	Ob visoki podtalnici, ko poplavi.
Grogarjev dol	Aa	A	B	2a	
Pavkarjev dol	A	A	B	2a	
Podlipska dolina	A	A	B	2a	
Tomažetov dol	B	A	B	2b	
Velika Drnovica (vrtača)	B	A	B	2b	
VI. BARJA					
Barje pri Kostanjevici	A	A	B	2a	Samo po urejeni poti.
Brdo pri Bevkah	B	A	B	2b	
Jurčevo šotišče	A	Aa	C	3a	
Kostanjevica	A	Aa	A	1b	
Sinja Gorica	A	B	B	2b	
Šota, Bevke	B	A	B	2b	
VII. SOTESKE					
Slabetova grapa	A	B	B	2b	
Soteska, Pekel pri Borovnici	A	B	B	2b	
VIII. GOZDNI REZERVATI					
Gozdni rezervat, Kamni vrh	B	B	C	3a	
IX. RASTIŠČE OGROŽENIH VRST					
Rastišče blagajvega volčina in tise, Razor pri Vrhniki	B	A	Aa	2a	Samo po urejeni poti.
X. GEOLOŠKE LOKACIJE					
Kuclerjev kamnolom	A	A	A	1a	
Nahajališče apnenca, Lesno Brdo	C	A	A	3a	
Nahajališče premoga, Drenov Grič	B	B	A	2b	
Zahodni črni kamnolom, Drenov Grič	A	A	A	1a	
XI. JAME IN BREZNA					
Borovniško brezno	B	B	C	3a	
Brezno nad Retovjem	A	C	B	2b	
Brezno pravilne odločitve	A	C	C	3a	
Brezno za Rjavim kamnom	A	C	C	3a	

Se nadaljuje

Nadaljevanje

	VREDNOTENJE				POGOJI
	PRIVLAČNOST	DOSTOPNOST	NV OBČUTLJIVOST	SKUPAJ	
XI. JAME IN BREZNA					
Ferranova buža	A	C	C	3a	
Izvir Pod orehom	A	C	C	3a	
Jama 1 v kamnolomu Drenov Grič	C	C	A	3a	
Jama 2 v kamnolomu Drenov Grič	C	C	A	3a	
Jama Pri gnezdu	A	C	C	3a	
Jama v Kobilji dolini	A	B	B	2b	
Jamovka	A	C	C	3a	
Jerinovec	A	C	B	2b	
Kevderc pod Raskovcem	A	C	B	2b	
Kobijevo brezno 3	A	C	C	3a	
Koševka/Košeljivka	A	C	C	3a	
Kuren	A	C	B	2b	
Lenarčičevo brezno 3	A	C	C	3a	
Lintvern	B	C	C	3a	
Lohančevo brezno	A	C	B	2b	
Mala jama za široko mlako	A	C	B	2b	
Mali Močilnik	B	C	C	3a	
Malo okence	A	C	C	3a	
Maticovo brezno	A	C	C	3a	
Matižljevo brezno	A	C	C	3a	
Pajsarjeva jama, Podlipa	A	C	C	3a	
Plenkača	A	B	C	3a	
Razbremenilna jama	A	C	C	3a	
Roparska jama, Planina	A	C	C	3a	
Slabetova jama	A	B	C	3a	
Spodnja polšna jama	A	C	C	3a	
Tonikovo brezno	B	B	C	3a	
Velika jama za široko mlako	A	C	B	2b	
Veliko okence	A	C	C	3a	
Virsko krlišče	A	B	C	2b	
Vrhniška jama	A	C	C	3a	

Po vrednotenju naravnih vrednot v občini Vrhnika sem ugotovila, da naravne vrednote v občini spadajo v 5 razredov, od zelo primernih za turistično rabo do neprimernih. V zadnji razred popolnoma neprimernih naravnih vrednot ne spada nobena vrednota. V razred 1a sodi 9 naravnih vrednot, kar pomeni, da je 9 naravnih vrednot zelo primernih za turistično rabo. Te naravne vrednote so zelo privlačne, lahko dostopne in naravovarstveno neobčutljive. Zanje bi bilo primerno in smiselno razširiti ali na novo ponuditi neko turistično dejavnost. Te naravne vrednote so: cigarovec ob šoli, Grajski izvir v Bistri, Izvir Pod skalo, Močilnik, Retovje, Veliki Močilnik, Bela pri Vrhniki, Kuclerjev kamnolom in Zahodni črni kamnolom Drenov Grič. Šest naravnih vrednot sem uvrstila v razred 1b. Te naravne vrednote so ovrednotene v vseh merilih z A, vendar pa je vsaj pri enem od meril vrednost pogojna (naravna vrednota je zelo privlačna le ob določenem pogoju, lahko dostopna le s pogojem ali naravovarstveno neobčutljiva, če se upošteva določeni pogoj). V nadaljevanju diplomske naloge tudi te naravne vrednote s pogojem obravnavam kot tiste iz razreda 1a, le da je zraven pripisan pogoj. Naravne vrednote iz razreda 1b so: bukev in lipovec pri Celarcu v Zaplani, Lintvern, izvira Malo in Veliko okence ter Kostanjevica.

V razred 2a, to so naravne vrednote primerne za turistično rabo, sodijo naslednje naravne vrednote: bukev pri Mlečni, bukev na Padežu, bukev pred stavbo občine Vrhnika, črna jelša in dob pri Koprivcu na Drenovem Griču, divji kostanj v Gradišču, klek in lipa pri Žonti na Drenovem Griču, lipa na Jerinovem Griču na Zaplani, lipa pred cerkvijo na Pokojišču, lipa pri cerkvi v Smrečju, lipa pri Trčku na Zaplani, lipa v Podlipi, lipa v Prezidu na Zaplani, površine z dendrološko pomembnimi drevesi ob cerkvi Sv. Trojica in v parku v Verdu, smreka na Slemenih na Mirkah, smreka pod Ljubljanskim vrhom, srebrnolistni javor ob Jelovškovi cesti, tisi za Cankarjevim spomenikom, Izvir Pod orehom, Kožuhova izvira, Mali Močilnik, Bistra, Ljubljana, Primčkov in Bečkajev studenec, Drnulca, Grogarjev dol, Pavkarjev dol, Podlipska dolina, Barje pri Kostanjevici in rastišče blagajevskega volčina in tise na Razorju pri Vrhniki. Eno merilo pri teh naravnih vrednotah je ovrednoteno z vrednostjo B, dve pa z vrednostjo A, kar pomeni, da so te vrednote ali srednje privlačne ali težje dostopne oz. dostopne samo pod vodstvom izkušenih ali pa je vrednota občutljiva za obisk, zato ni smiselno usmerjati tja velikega števila obiskovalcev.

Tiste naravne vrednote, ki so ovrednotene tako, da so vsa tri merila ovrednotena z B ali da je eno merilo ovrednoteno z vrednostjo A, dve pa z B ali pa da je samo merilo dostopnosti ovrednoteno s C, sodijo v razred 2b. Ta razred je zelo širok in zajema veliko število naravnih vrednot, ki so povprečne, ne zelo privlačne, težje dostopne in občutljive; pa tudi tiste, ki so nedostopne, pa vseeno privlačne in neobčutljive. Naravne vrednote v razredu 2b so: bela vrba v Ažmancah na Drenovem Griču, bukev na Lipovcu v Verdu, duglazija v Strmih klancih v Bistri, tisa V skalah v Verdu, slapovi v Podlipi, Galetov izvir v Bistri, Zupanov izvir v Bistri, Horjulka v Smrečju, Ljubija, Ljubljana – paleostruga, Petkovšca v Zaplani, Tomažetov dol, Velika Drnovica, Brdo pri Bevkah, Sinja Gorica, Šota v Bevkah, Slabetova grapa, soteska Pekel pri Borovnici, nahajališče premoga na Drenovem Griču, Brezno nad Retovjem, Jama v Kobilji dolini, Jerinovec, Kevderc pod Raskovcem, Kuren,

Lohančevo brezno, Mala jama za široko mlako, Velika jama za široko mlako, Virsko krlišče. Te naravne vrednote so srednje primerne za turistično rabo, kar pomeni, da navadno niso pomembne kot samostojni cilj, so pa obogatitev na primer neke sklenjene povezave (učna pot).

Naslednji razred - 3a je razred z naravnimi vrednotami, ki so ovrednotene tako, da sta dve merili ovrednoteni s C, eno pa z A ali B, ali pa so naravne vrednote ovrednotene tako, da je merilo privlačnosti ali merilo naravovarstvene občutljivosti ovrednoteno s C, ostali dve merili pa z A ali B. Te naravne vrednote so neprimerne za turistično rabo. Naravne vrednote v razredu 3a so: povirje Razorskega potoka, Ribčev izvir v Bistri, Jurčevo šotišče, gozdni rezervat Kamni vrh, nahajališče apnenca na Lesnem Brdu, Borovniško brezno, Brezno pravilne odločitve, Brezno za rjavim kamnom, Ferranova buža, Izvir Pod orehom, Jami 1 in 2 v kamnolomu Drenov Grič, Jama Pri gnezd, Jamovka, Kobijevo brezno 3, Koševka, Lenarčičevo brezno 3, brezno Lintvern, Mali Močilnik, jama Malo okence, Maticovo brezno, Matizljevo brezno, Pajsarjeva jama v Podlipi, Plenkača, Razbremenilna jama, Roparska jama, Slabetova jama, Spodnja polšna jama, Tonikovo brezno, jama Veliko okence, Vrhniška jama. Večina jam je težko dostopnih, saj zahtevajo jamarsko opremo, znanje in izkušnje ter so za obisk neprimerne za neizkušenega obiskovalca. Zato sem vse te jame ocenila kot nedostopne in seveda naravovarstveno občutljive, saj jamarstvo ni turizem, ampak resen šport.

4.2.1 Razlaga vrednotenja naravnih vrednot na primerih

Bukev in lipovec pri Celarcu na Zaplani

Pri obeh drevesih je merilo privlačnosti ovrednoteno z vrednostjo A, kar pomeni, da se meni zdita zelo privlačni zaradi same umestitve v prostor, ker lepo zaokrožita sicer propadajočo domačijo in ker s svojo prisotnostjo izkazujeta neko spoštovanje, zgodovino. Drevesi sta ogromni, visoki, razvejani in košati. To je moje osebno, popolnoma subjektivno mnenje, nekemu drugemu se lahko zdita čisto povprečni drevesi, nič posebnega. Drugo merilo, merilo dostopnosti je ovrednoteno z vrednostjo Aa, kar pomeni vrednost s pogojem. Dostop do domačije Celarc sicer ni zahteven, vendar pa ni nikjer ničesar označeno, pot se zarašča in se vsake toliko časa prekine. Treba bi bilo urediti poti za lažji dostop. Zaradi te pomanjkljivosti je dostopnost ovrednotena z Aa. Merilo naravovarstvene občutljivosti je ocenjeno z A, saj območje in drevesi niso naravovarstveno občutljivi, ker je bilo to območje nekoč poseljeno, do domačije je vodila pot. Bukev in lipovec pri Celarcu sem uvrstila v razred 1b.

Tisi za Cankarjevim spomenikom

V središču Vrhnike sta dve tisi, ki sta skriti za zidom, tako da se ju z glavne ceste ne opazi. Privlačnost teh dveh tis sem ocenila z vrednostjo B, saj se mi ne zdita nič posebnega, ne izstopata posebej zaradi višine ali katere druge lastnosti, takih tis je veliko. Tisi sta zelo

dostopni, saj sta v središču Vrhnike, okoli njiju je vse tlakovano, tako da sem dostopnost ocenila z vrednostjo A. Prav tako sem merilo naravovarstvene občutljivosti ocenila z vrednostjo A, saj tisi in njuno rastišče ni naravovarstveno občutljivo ali zaradi ogledov obiskovalcev kako drugače ogroženo. Tisi sta tako v razredu 2a.

Grogarjev dol

Grogarjev dol je velik naravni zadrževalnik vode, zato je izjemno privlačen in zanimiv ob obilnem deževju, ko je voda visoka in je dol poplavljen. Zato sem privlačnost te naravne vrednote ovrednotila z vrednostjo Aa – pogojno. Dol je zelo privlačen, če je voda visoka in je poplavljen. Dostopnost sem ovrednotila z A, saj je Grogarjev dol dostopen tako peš kot z avtomobilom. Merilo naravovarstvene občutljivosti pa sem ovrednotila z B, saj je dol občutljiv ekosistem, ki bi ga večje število obiskovalcev lahko ogrozilo. Nekoč so ob visoki vodi v Grogarjevem dolu našli človeško ribico. Grogarjev dol sodi v razred 2a.

Ljubija

Ljubija je eden od pritokov Ljubljanice in izvira v Verdu, malo naprej od Retovja. Kmalu po izviru zavije na ravnice Barja in vijuga, vse dokler se ne izliva v Ljubljanico. Merilo privlačnosti sem ocenila z vrednostjo A, saj mi je všeč njen meandrasti, naravni, leni tok in njene brežine, ki še niso uničene. Dostopnost sem ovrednotila z B, saj ni lahko dostopna, predvsem zato ker se vije sredi Barja, stran in mimo poti. To je predvsem potok, ki so ga včasih uporabljali kmetje za osvežitev, ko so delali na poljih in travnikih, danes pa se brežine zaraščajo. Naravovarstveno občutljivost sem ovrednotila z B, saj je Ljubija eden redkih potokov, ki še ni onesnažen in kako drugače preoblikovan. Tako ovrednotena Ljubija spada v razred 2b.

Jurčevo šotišče

Jurčevo šotišče je zaradi rastlinja in živali zelo privlačen, pa tudi zato, ker je eno redkih še ohranjenih šotišč pri nas. Merilo privlačnosti sem tako ovrednotila z vrednostjo A. Ker je šotišče občutljiv ekosistem, sem dostopnost ovrednotila z Aa – pogojno. Večje število obiskovalcev bi si lahko ogledovala šotišče samo v primeru, da bi bile poti zelo dobro urejene. Zato je merilo dostopnosti ovrednoteno s pogojno vrednostjo Aa. Naravovarstveno občutljivost pa sem ocenila z vrednostjo C, ker menim, da je to veliko preveč občutljiv ekosistem za množični turizem. Tako sem s to zadnjo oceno izključila zgornji dve kljub potencialno zelo dobro urejeni pešpoti. Jurčevo šotišče pade v razred 3a, kar pomeni, da je srednje primeren za turistično rabo in ga za ta namen ne bi priporočala.

4.3 ANALIZA REZULTATOV

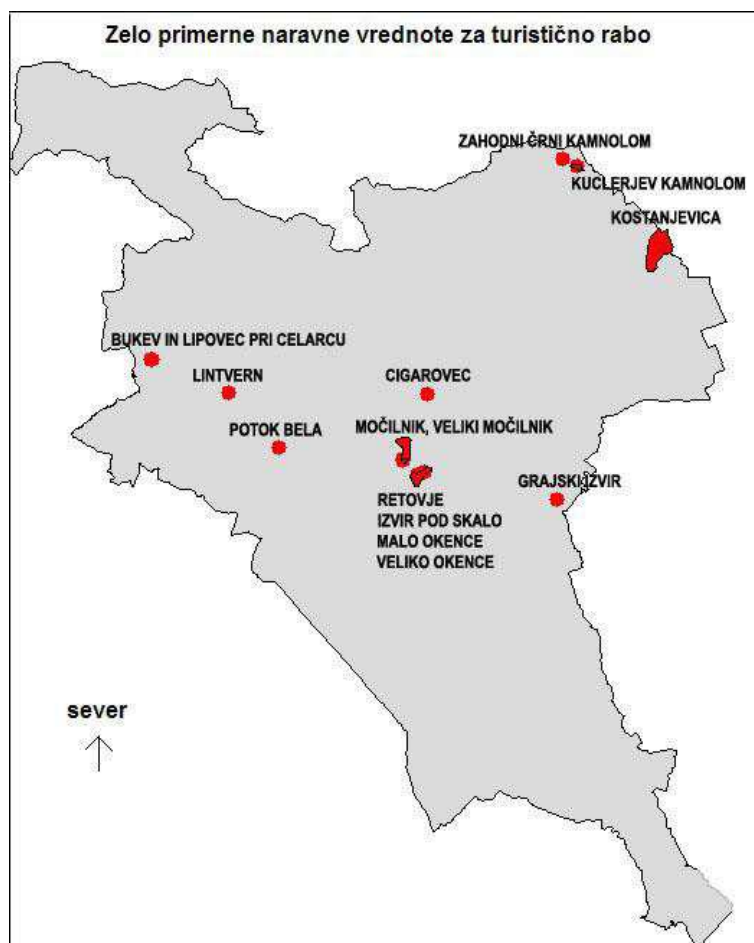
Zelo primernih naravnih vrednot in pogojno zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo je 14. Razporejene so skoraj po vsem območju občine Vrhnika. Bukev in lipovec pri Celarcu sta na Zaplani, približno 8 km zahodno od Vrhnike. Pod Zaplano in Ulovko je izvir Lintvern, kjer izvira potok Bela, ki po ozki grapi priteče na Vrhniko. Na Vrhniki je cigarovec ob stari šoli v središču Vrhnike, Močilnik in Veliki Močilnik, Retovje, Veliko, Malo okence ter izvir Pod skalo. Bistra je jugovzhodno od Vrhnike, kjer je še eden od izvirov Ljubljanice, Grajski izvir. Severovzhodno od Vrhnike so Kostanjevica z ostankom visokega barja in dva kamnoloma, Kuclerjev kamnolom in Zahodni črni kamnolom Drenov Grič.

Največja koncentracija zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo je na območju izvirov Ljubljanice, saj so tam Močilnik, Retovje, Veliki Močilnik, Malo in Veliko okence in izvir Pod skalo. Vse te znamenitosti so v krogu 1000 metrov. Grajski izvir v Bistri je eden od izvirov Ljubljanice, vendar je na drugi strani Javorča in tako ni neposredno prostorsko povezan z ostalimi izviri Ljubljanice. Lintvern je izvir potoka Bele, ki teče na severni strani Hriba in se steka v Ljubljanico. Nad Lintvernom pa se razprostira Zaplana z bukvcem in lipovcem pri domačiji Celarc. Če se spet vrnemo v središče Vrhnike, je tam cigarovec, mimo katerega nas pot pelje na Ljubljansko barje do Kostanjevice in naprej do obeh kamnolomov.

Vse te znamenitosti so dostopne peš ali s kolesom. Zaradi razdrobljene razporeditve po občini, si je lažje ogledati vsak del posebej. Zato bi bili smiselni trije sklopi ogledov:

- Zaplana z bukvijo in lipovcem, Lintvern ter dolina potoka Bele.
- Naslednji sklop so izviri Ljubljanice z izjemo Grajskega izvira.
- Na koncu pa ostane barje s Kostanjevico in kamnolomoma.

Vrhnika in njene znamenitosti pa niso tako daleč narazen, da se jih vseh ne bi dalo ogledati peš v enem dnevu. Na taki poti bi se srečali z vrsto različnih ekosistemov, naravnih posebnosti, lepotami stika barja s kraškim svetom in seveda s posebnostmi življenja na tem območju.

Slika 7: Karta zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo v občini Vrhnika

Vse naravne vrednote v občini sem že v poglavju 4.1.1 razdelila po vsebini na 11 skupin, in sicer na drevesa, slapove, izvire, potoke in reke, doline in vrtače, barja, soteske, gozdne rezervate, rastišča ogroženih vrst, geološke lokacije ter na jame in brezna. Rezultati metode so pokazali, da niso v vsaki od teh skupin naravne vrednote, ki bi bile zelo primerne za turistično rabo. Največ jih je v skupini izvir, kar lahko pripisujemo Ljubljani in njenim številnim izvirom. Med izviri je kar 8 naravnih vrednot zelo primernih za turizem. To so: Močilnik, Retovje, Veliki Močilnik, Veliko in Malo okence, Lintvern, Izvir Pod skalo in Grajski izvir. V skupini dreves so zelo primerni za turizem tri vrednote in sicer cigarovec ob šoli ter bukev in lipovec pri Celarcu v Zaplani. Tudi dve geološki lokaciji sta zelo primerni za turistično rabo, to sta Kuclerjev kamnolom in Zahodni črni kamnolom na Drenovem Griču. Po ena naravna vrednota je zelo primerna za turizem iz skupine potokov in rek, to je potok Bela in ena iz skupine barij, in sicer ostanek visokega barja Kostanjevica.

4.3.1 Pogostost pojavljanja zelo primernih naravnih vrednot v turističnih vodnikih

V skladu s svojo prvo hipotezo sem želela preveriti, koliko so naravne vrednote na Vrhniki vključene v turistično ponudbo Vrhnike. Tako sem iz lokalne knjižnice na Vrhniki nabrala turistične vodnike in ugotavljala, v kolikih je določena naravna vrednota omenjena in opisana. To sem naredila s pomočjo spodnje preglednice.

Preglednica 6: Pogostost pojavljanja zelo primernih naravnih vrednot v turističnih vodnikih

SEZNAM NARAVNIH VREDNOT	ŠT. VIROV	OCENA VREDNOTENJA	VIR
Cigarovec ob šoli	0	1a	/
Bukev in lipovec	0	1a	/
Grajski izvir	5	1a	2, 4, 5, 8, 9
Močilnik	5	1a	2, 4, 5, 8, 9
Veliki Močilnik	4	1a	2, 4, 5, 9
Retovje	5	1a	2, 4, 5, 8, 9
Malo okence	5	1b	2, 4, 5, 8, 9
Veliko okence	5	1b	2, 4, 5, 8, 9
Izvir Pod skalo	4	1a	2, 4, 5, 9
Potok Bela	2	1a	2, 9
Lintvern	3	1b	1, 2, 9
Kostanjevica	3	1b	2, 5, 7
Kuclerjev kamnolom	1	1a	2
Zahodni črni kamnolom	1	1a	2

Seznam virov:

1. Stritar A. 1994. Izleti po ljubljanski okolici. Izletniški vodnik. Ljubljana, Sidarta: 143 str.
2. Turistični informator VRHNIKA. 2001. Turistično društvo Vrhnika. Vrhnika, Blagajana: 63 str.
3. Skoberne P. 1988. Sto naravnih znamenitosti Slovenije. Ljubljana, Prešernova družba: 248 str.
4. Habjan V.; Skoberne P. 2001. Naravne znamenitosti Slovenije. Izletniški vodnik. Ljubljana, SIDARTA: 200 str.
5. Kozinc Ž. 2010. Okrog Ljubljane. 61 izletov. Ljubljana, Modrijan: 155 str.
6. Kozinc Ž. 1999. Lep dan kliče. 150 izletov po Sloveniji. Ljubljana, Modrijan: 366 str.
7. Kozinc Ž. 2001. Lep dan kliče 2. 100 izletov. Ljubljana, Modrijan: 345 str.
8. Kozinc Ž. 2003. Lep dan kliče 3. 150 izletov. Ljubljana, Modrijan: 387 str.
9. Skoberne P. 2004. Ljubljana od izvira do izliva. Slovenija na dlani. Ljubljana, Mladinska knjiga: 104 str.

Preglednica pokaže, da vse naravne vrednote niso omenjene v turističnih vodnikih. Cigarovec, bukev in lipovec niso omenjeni v nobenem turističnem vodniku. V dveh

turističnih vodnikih ni omenjena sploh nobena naravna vrednota v občini Vrhnika (Skoberne, 1988; Kozinc, 1999).

Največ naravnih vrednot je omenjenih v lokalnem turističnem informatorju (Turistično društvo Vrhnika, 2001); v njem je omenjenih kar 12 naravnih vrednot od 14. Vse naravne vrednote, ki so povezane z Ljubljano in njenimi izviri, so večkrat omenjene v turističnih vodnikih. Močilnik, Retovje, Veliko in Malo okence ter Grajski izvir so omenjeni v petih vodnikih. Sledita Veliki Močilnik in izvir Pod skalo, ki sta omenjena v štirih vodnikih. Kostanjevica in izvir Lintvern sta omenjena v treh turističnih vodnikih, medtem ko je v dveh omenjen potok Bela. V enem vodniku pa so omenjeni potok Bela, Kuclerjev kamnolom in Zahodni črni kamnolom.

Tak pregled je mogoče presplošeno in ne dovolj poglobljeno, vendar kaže realno sliko turistične ponudbe v občini Vrhnika. Med naravnimi vrednotami, ki so na seznamu zelo primernih za turizem v tej nalogi, je več takih, ki niso omenjene v nobenem turističnem vodniku ali pa samo v lokalnem. Koliko je še tistih naravnih vrednot, ki za obisk potrebujejo več priprave ali pazljivosti, pa niso nikjer zapisane in opisane. Mogoče bi bilo smiselno narediti opis prav vseh naravnih znamenitosti v občini Vrhnika, opisati njihove posebnosti in težave pri vrednotenju privlačnosti, dostopnosti in naravovarstvene občutljivosti.

4.3.2 Vrhniška kulturna dediščina

Vrhnika se poleg vseh teh naravnih vrednot ponaša tudi z drugimi znamenitostmi in s kulturno dediščino, za katere se mi zdi smiselno, da jih na kratko omenim in opozorim nanje. V bližini izvira Lintvern je priljubljena izletniška točka Star Maln, ki ponuja okrepčilo in ohladitev v vročih poletnih mesecih ob umetnem jezeru. Nad Lintvernom se dviga Planina z razglednim stolpom, od koder se ob jasnem vremenu vidi po celotnem Ljubljanskem barju in Vrhniki. Vrhnika ponuja bogato zbirko kulturne dediščine, saj je bilo to ozemlje poseljeno že pred prihodom Rimljanov.

Že rimski zgodovinar Plinij omenja Vrhniko oziroma Nauportus v povezavi z antično pripovedko o Argonavtih. Zgodba pripoveduje, da je slavni grški junak Jazon s svojimi junaki odšel po zlato runo. Zgradili so jim ladjo Argo. Ko so Jazon in njegovi Argonavti ukradli zlato runo kralju na obali Črnega morja, so bežali pred zasledovalci. Pomotoma so zavili v ustje reke Donave, namesto proti Egejskemu morju. Argonavti se niso mogli obrniti, tako da so pluli naprej po Donavi v Savo in še naprej v Ljubljano. Ko so prišli do izvira reke Ljubljanice se je nenadoma dvignil strašen vihar, ki je grozil, da bo ladjo treščil v skale v Velikem Močilniku. Tedaj je Jazon s svojo močno pestjo udaril v navpično steno, da se je vdala. S svojo junaško pestjo je kot z mogočnim sidrom zasidral ladjo. Nato so Argonavti potegnili ladjo na kopno, jo razstavili in jo po kosih prenesli do Jadranskega

morja. Sled Jazonove pesti je dobro vidna v skali nad izviro Male Ljubljanice (Cerar Drašler, 2004: 46).

Naselje Gradišče na Vrhniki naj bi bilo naseljeno že leta 338 pred našim štetjem, ustanovili pa naj ga bi noriški Tavriski. Tako je na Vrhniki veliko arheoloških najdišč, tako iz predrimskih kot rimskih časov in iz časov Mostiščarjev na Ljubljanskem barju. Središče Vrhniko ima kar nekaj stavb, ki so zaradi svoje starosti in vloge v življenju domačinov zelo pomembne. V Lavrenčičevi hiši ali Stari pošti, ki stoji na bregu Ljubljanice, je bilo nekoč potniško пристanišče. Domnevno naj bi bila zgrajena v 15. stoletju, v njej pa je bila mitnica, pošta in gostišče. Za Vrhniko je pomembna tudi stavba, t. i. sodnija. Ta enonadstropna stavba v središču Vrhniko ima nad portalom vklesano letnico 1554. Za stavbo je značilna bogata arhitektura. V sklopu sodišča so bili tu nekoč tudi sodni zapori, v katerih je bil zaprt tudi Ivan Cankar. Med pomembnimi stavbami na Vrhniki je stavba Črnega orla, nekdanjega hotela, kjer je bila gostilna in kavarna v pritličju, v prvem nadstropju pa čitalnica, ki jo je soustanovil Cankarjev oče. Pri obnovi stavbe so odkrili keramične najdbe iz 13. in 15. stoletja (Turistično društvo Vrhnika, 2001: 5, 12-18).

Seveda pa ne smemo pozabiti na našega rojaka Ivana Cankarja, najpomembnejšega pisatelja in začetnika moderne na Slovenskem. Rojen je bil v hiši Na klancu, ki je danes obnovljena in prenovljena v muzej. Hiša je bila leta 1876, ko se je v njej rodil Cankar, lesena in krita s slamo, čez tri leta pa je pogorela. Cankarjevi so morali od takrat živeti po raznih opuščeni hlevih in hišah po Vrhniki. Hišo so leta 1880 prevzeli novi lastniki in ji dali današnjo podobo. Če se spustimo od njegove rojstne hiše navzdol po klancu proti Ljubljani, najprej srečamo njegov spomenik, ki vztrajno pozdravlja tujce, potem pa se ustavimo ob Ljubljani v Cankarjevi Enajsti šoli. Tam si je Cankar nabiral bogato in koristno znanje, ki ga ni našel nikjer drugje. Vrhnika živi in diha Cankarja, saj je na vsakem koraku čutiti njegov vpliv. Po mestu so postavljena obeležja, kje vse je bival s svojo družino in kaj vse je počel. Vrhničani pa ga imamo radi, ker je tako odkritosrčno občudoval Vrhniko.

Bogata zgodovina se je odvijala tudi v Bistri, kjer je bilo že v rimskih časih naseljeno območje. V 13. stoletju so kartuzijanski menihi zgradili samostan, ki je deloval vse do 18. stoletja. V začetku 19. stoletja pa je trgovec in tovarnar poslopje spremenil v graščino, ob koncu druge svetovne vojne pa je graščina z zemljiško posestjo postala splošno ljudsko premoženje. Od leta 1951 je v njej Tehniški muzej Slovenije. Vrhnika in njena okolica se ponaša tudi z bogato arhitekturno dediščino, na kar opozarjajo številni še ohranjeni portali iz temno sivega kamna iz Kuclerjevega kamnoloma in kašče. Kašče so bili prostori, namenjeni shranjevanju živil, predvsem žita. Kašča je bila za kmeta pomembnejša od kozolca, bila je srce doma in je označevala socialni položaj lastnika. Najbolj znana je Miklčeva kašča v Verdu, grajena v baročnem stilu (Turistično društvo Vrhnika, 2001: 18-20).

4.4 PREDSTAVITEV ZELO PRIMERNIH NARAVNIH VREDNOT ZA TURISTIČNO RABO

4.4.1 Bukev in lipovec pri Celarcu

Dendrološki naravni spomenik (Odlok o razglasitvi dreves ..., 1995)

Bukev in lipovec pri Celarcu rasteta vsak na svojem koncu propadajoče domačije. Najprej opazimo ti dve mogočni drevesi, šele kasneje hišo in poslopja. Bukev (*Fagus sylvatica*) je v Sloveniji ena od najbolj razširjenih listavcev. V višino lahko doseže tudi do 40 m, v nižinah je redka, pogostejša pa je v višjih legah. Bukev pri Celarcu je dosegla že kar visoko starost, v višino meri okoli 30 metrov. Nekoč je bila bukev sama, zdaj pa okoli nje raste polno manjših, samoniklih dreves. Bukev je dendrološki naravni spomenik.

Slika 8: Bukev pri Celarcu (B. Čepon, 2010)

Na drugem koncu domačije kraljuje lipovec, ki ga je zob časa že kar precej načel. Lipovec (*Tilia cordata*) je drevo z mehkim lesom in listi srčaste oblike. Lipovec je dendrološki naravni spomenik. Tudi ta je bil nekoč osamelec, zdaj pa se okoli njega zasajajo samonikle vrste. Lipovec pri Celarcu je kljuboval že mnogim zimam, neurjem in nevihtam, tako da se je njegova višina precej znižala. Drevo se počasi suši in samo predstavljamo si lahko, kako mogočno je bilo nekoč.

Slika 9: Lipovec pri Celarcu (B. Čepon, 2010)

4.4.2 Cigarovec ob šoli

Dendrološki naravni spomenik (Odlok o razglasitvi dreves ..., 1995)

Cigarovec ali katalpa (*Catalpa bignoniode*) je drevo, ki raste v središču Vrhnike ob osnovni šoli, vrtcu in za avtobusno postajo. Vsak obiskovalec Vrhnike gre mimo njega. Visoko je 17,50 m, v obseg pa meri 3,40 m. Njegovo prvotna domovina je južno območje Združenih držav Amerike. Glede rastišča je cigarovec nezahteven in prenese tudi zmrzal.

Dendrološke naravne spomenike je prepovedano sekati ali jih kako drugače uničevati in poškodovati; prepovedano je slabšati rastiščne pogoje in spreminjati obstoječo osončenost dreves in rastišča. Prav tako ni dovoljeno obešati, pritrjevati ali naslanjati tuja telesa na deblo, korenine ali veje. Prepovedano je graditi stalne objekte na območju rastišča (Odlok o razglasitvi dreves ..., 1995).

Slika 10: Catalpa sp. (B. Čepon, 2010)

4.4.3 Grajski izvir v Bistri

Naravni spomenik (Uredba o Krajinskem ..., 2008)

Izviri pri Bistri so pomaknjeni najbolj proti jugu, večji del vode priteče neposredno in ponora Vodonos na Cerkniskem jezeru (Habjan in Skoberne, 2001: 117-119). Grajski izvir je hidrološka in zoološka naravna vrednota. Podzemeljski tok v Bistri ima deltasto ustje. Najizdatnejši izviri so razporejeni na razdalji okrog 500 m, ob upoštevanju Ribčevega izvira južneje pa je deltasta cona Bistre široka dober kilometer. K temu očitno prispevajo hidrogeološke razmere v kraškem zaledju kot tudi barjanske naplavine, ki zajezujejo iztekanje iz podzemlja. Izviri se nahajajo neposredno ob vznožju strme in tektonsko zasnovane kraške rebri nekje med Vrhniko in Borovnico. Nerazčlenjenost neposrednega obrobja izvirov kaže na to, da so izviri v Bistri mlajši, nastali naj bi šele po dodatni poglobitvi vzhodnega dela Ljubljanskega barja, medtem ko so izviri pri Vrhniki precej starejši. Izviri tvorijo tri povrne krake, ki se združijo v eno strugo Bistre šele po 350 m. Izviri so: Grajski izvir, Zupanov izvir, Galetov izvir in Ribčev studenec. Takšna razporeditev tokov je imela varovalni pomen pri zasnovi bistriškega samostana.

Slika 11: Grajski izvir Ljubljanice v Bistri (Dnevnik.si, 2010)

Če se podamo v Bistro z vrhniške strani, najprej pridemo do Grajskega izvira. Ta je bil v preteklosti zelo pomemben, saj je dajal samostanu poleg zaščite tudi energijo, saj je bil zajezen in tako je voda poganjala mlin in žago. Ob strugi je grajsko poslopje in veliko gospodarsko poslopje z razstavnimi prostori Tehniškega muzeja Slovenije. Tik za gradom je manjši izvir, ki teče po južni grajski strani, napaja pa tudi manjši umetni ribnik v grajskem vrtu (Habič, 1996: 66-67).

4.4.4 Lintvern

Hidrološka in geološka naravna vrednota (Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1: ..., 2004)

O Lintvernu je pisal že J. V. Valvasor v svoji Slavi, kjer je zapisal naslednje, ko se je leta 1684 že drugič vrnil na izvir Bele: *»Vzel sem štiri kmete s seboj, ki so mi skale in veliko kamenje pospravili, da smo mogli do prave, dotlej zasute luknje. Luknja je približno čevelj široka in gre v živo skalo. Tedaj sem sam prijel dva sežnja dolg drog, sunil z njim v luknjo, bezal po nji in rinil sem in tja, ven in noter. Tedaj je voda tako nenadoma pridrla, da sem se začudil. Bila je bela kot milnica in zdela se je sama pena. Ko sem pa napolnil steklenko, se je kmalu učistila ... Čez pol ure sem znova poizkusil z drogom drezati, hkrati sem tudi renčal in vpil, pa je spet pritekla in prišumela s tako silovitostjo, da bi se človek kar zgrozil«* (Valvasor, 1994).

Valvasor je razmišljal o tem izviru na znanstven način in je iskal razloge, ki bi pojasnili tako obnašanje vode. Medtem pa so mu domačini zatrjevali, da je v jami zmaj, ki bruhne vodo, ko ga dovolj razdražijo. Hvalili so se, da so ujeli malega zmaja in ga posušili. Valvasorju so kazali človeško ribico.

Slika 12: Izvir Bele v Lintvernu (Geocaching ..., 2010)

Lintvern je hidrološka in geološka naravna vrednota in leži v stranski grapi južnega pobočja Planine na nadmorski višini 504 m, dobrih 100 m nad dnem doline. Nad izvirom je strmo pobočje, ki se 100 m višje prevesi v suho dolino. Ta se konča na prevalu med Ulovko in Planino. Voda izvira iz dolomitnega kraškega masiva in prispeva dobro tretjino visokih voda potoka Bela. Je tipičen intermitentni kraški izvir ali zaganjalka. Nekaj dni po deževju je stalen izvir, nato pa bruha vodo v vedno daljših presledkih, od nekaj ur do 20 dni. Odlikuje se z izredno intenzivnostjo zaganjanja. Velika razlika med nizkimi in visokimi vodami kaže na neuravnovešen režim. Prvič je bil omenjen že leta 1681, omenja pa ga tudi J. V. Valvasor (1689, cit. po Habič, 1996). Sedaj je skalna votlina, iz katere vre

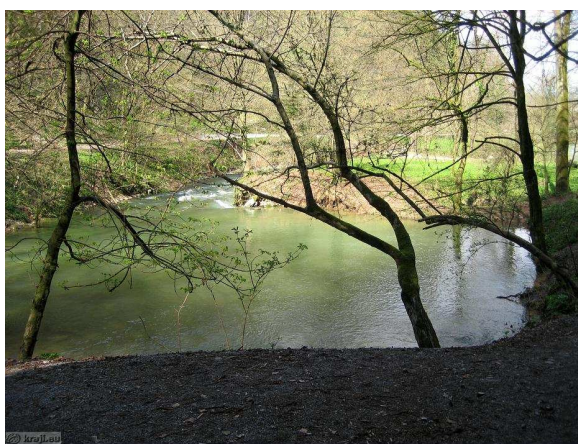
voda, obzidana in zaprta z železnimi vrati. Zaradi dobre vode in ugodne lege je bil leta 1937 zajet za vrhniški vodovod. Po izbruhu se voda preliva po številnih brzicah in slapovih, kjer se izloča lehnjak. Stalni iztok pa je zajet in odteka po vodovodnih ceveh na Vrhniko (Habič, 1996: 45-47; Habič, 1976: 215-256).

4.4.5 Močilnik

Naravni spomenik Močilnik (Uredba o Krajinskem ..., 2008)

Močilnik je lepa zatrepna dolina, obdana z 20–30 m visokimi stenami, imenovanimi tudi Hudičeve skale. Dolina je nastala z udorom jamskega stropa. Najbolj skrivnosten je poleti, ko v poletni soparici vabi v svoje naročje tja pod Drčo. Na tistih skalah je pred več desetletji stal napis Začetek Krasa. Mogočne navpične stene navdajajo z nenavadno tesnobo, saj se Vrhnika še kopa v sončni svetlobi in vročini, tam pa vladajo mrak, hlad in tišina (Rode, 1995: 24-25).

Slika 13: Močilnik (Kraji - Slovenija. Močilnik ..., 2010)

Pod tistimi skalami je na mestu vprašanje, kako je nastal ta mogočni kamniti prag, preko katerega v enem samem skoku barjanska ravnica preide v razgibano kraško pokrajino. Vrhnikičani imajo pripravljen svoj odgovor. Jazon in njegovi možje so z ladjo Argo bežali pred zasledovalci po Donavi, naprej po Savi in Ljubljanici, vse do njenega izvira. Takrat pa se je dvignil strašen vihar, ki je grozil, da bo ladjo treščil v skale v Močilniku. Tedaj je Jazon udaril po navpični steni, da se je vdala. S svojo junaško pestjo je kot s sidrom zasidral ladjo. Nato so Jazon in argonavti potegnili ladjo na kopno, jo razstavili in po kosih prenesli do Jadranskega morja (Cerar Drašler, 2004: 46).

V veliki suši so v Močilniku korita številnih izvirov prazna, voda se pojavi šele niže, pod nekdanjo žago, od katere ni ostalo niti sledu. Po velikih nalivih pa se prebudijo vsi kamni in izpod vsakega priteče voda. V Močilniku je kapelica svetega Antona, ki so jo prvič postavili leta 1893. Nad njo visi zvonček, ki že od nekdaj pomeni rešitev težav zaljubljenec, ki se v Močilnik zatečejo, ko se znajdejo v srčnih stiskah (Rode, 1995: 24-25). Močilnik ima pravni status hidrološke in geomorfološke naravne vrednote.

4.4.6 Veliki Močilnik

Naravni spomenik Močilnik (Uredba o Krajinskem ..., 2008)

Med Mirke in Hrib pa se v južni del oboda zajeda ožja, 50–100 m široka in 500 m dolga zatrepna dolina Velikega Močilnika. Tu vre voda na dan v treh izviri, v velikem kotlu v kotu zatropa, ob desnem bregu pod kapelico sv. Antona ob restavraciji, tretji izvir pa je sredi med njima. Veliko izvirno jezerce v Močilniku je bilo umetno zajezeno z nasutim in obzidanim jezom, voda pa speljana po koritu k žagi.

Danes žage ni več, na njenem mestu pa je parkirišče, vodno korito je spremenjeno v odprto strugo. Jez vedno bolj pušča in razpada. Ob visokih vodah vre voda na več mestih tudi ob nasutem jezu, izvirki nad gladino v kotlu nakazujejo povečan vodni pritisk v zasutih in zajezenih pritočnih rovih. Drobir ob zajezenih izviri voda počasi odnaša in struge se vse bolj zajedajo v stranske bregove.

Ob velikem izviru sta v prepadni steni manjša votlina in kratek umetni rov, ki pa ne pripeljeta do vode. Pritočni vodni rov je najbrž globoko pod površjem. Vode pritiskajo po razpokah in skozi grušče ter tako oblikujejo nekakšno podzemeljsko delto. Podobno velja za celoten sistem izvirov kraške Ljubljani, ki predstavljajo veliko podzemeljsko delto od Hribskega potoka do Bistre (Habič, 1996: 54-56). Tudi Veliki Močilnik je hidrološka in geomorfološka naravna vrednota.

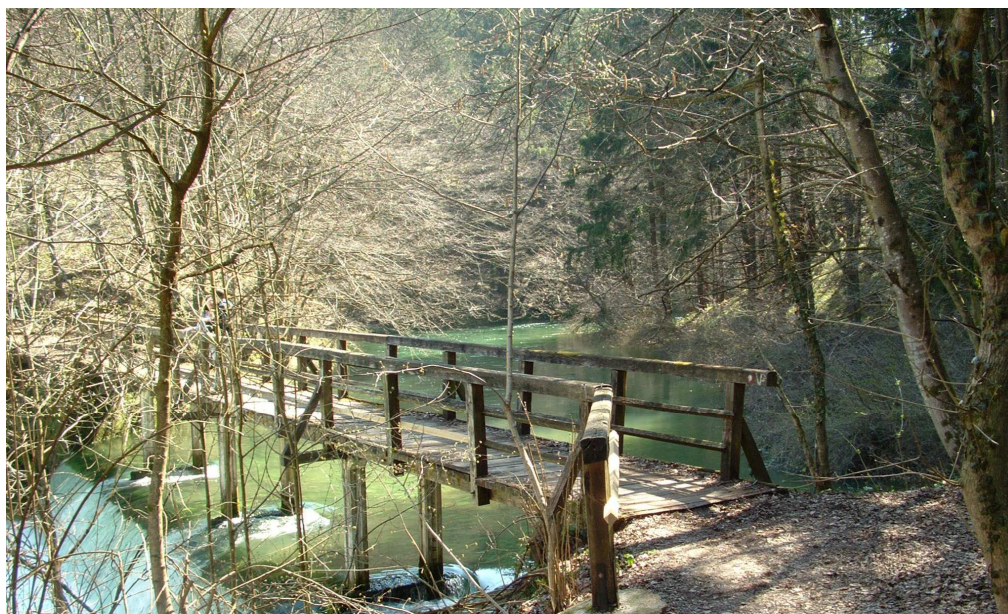

Slika 14: Veliki Močilnik (Wikimedia commons. Veliki ..., 2010)

4.4.7 Retovje

Naravni spomenik Retovje (Uredba o Krajinskem ..., 2008)

Slika 15: Retovje (B. Čepon, 2010)

V Retovju so v drugi polovici prejšnjega stoletja kmetje ob izviru Velike Ljubljanice postavili več žag, na katere danes spominja samo še nekaj razpadajočih zidov. Mimo mostička vodita stezi, speljani na obeh bregovih reke, do Velikega in Malega okenca, dveh glavnih izvirov Velike Ljubljanice. Tu je speljana stara, verjetno še predrimska tovorna in vozna pot z Vrhnike v Verd in dalje proti Bistri. V loku obide sklepni del Retovja, kjer je sicer struga pri sedanjem mostu prevozna le ob nizkih vodostajih. Ob visokih vodah se tudi v Retovju prebudi vse polno pomožnih izvirov, ki bruhajo velikanske količine vode. Retovje postane veliko, mogočno in bobneče.

Tudi ta kraj je domačine nagovoril s svojo skrivnostnostjo in tako so v ta kot Vrhnike umestili ajdovsko deklico, ki je v starih časih živela na tem območju. Bila je tako neznansko velika, da je stala z eno nogo na Špici (vzhodno pobočje Planine), z drugo pa na Ljubljanskem vrhu in prala plenice v Retovju (Rode, 1995: 26).

Retovje je zavarovano kot hidrološka, geomorfološka površinska in podzemeljska ter zoološka naravna vrednota. Zatrepna dolina Retovja se zajeda pod vznožje Ljubljanskega vrha in planotastega površja Mirškega vršička in Raskovca. Nastala je s postopnim podiranjem stropa nad nekdanjimi vodnimi jamami. Retovje je morfološko bolj razčlenjeno kot Močilnik, ker je v njem razporejenih več izvirov v kratkih stranskih zatrepih. Retovje se začinja s Krnico. Ob skalnem pragu je v barjanski naplavinu nastala v

strugi Ljubljanice 60 m široka in več metrov dolga kotanja. Ob njenem desnem bregu je nizki skalni hrbet, ki loči Retovje in Ljubljanico od dolinskega zatrepa z izviri Ljubije. Ob Krnici je prvi stalni studenec, ki je ob visokih vodah preplavljen (Habič, 1996: 56-57).

4.4.8 Veliko okence

Naravni spomenik Retovje (Uredba o Krajinskem ..., 2008)

Najmočnejši so izviri Ljubljanice v Retovju. Med njimi sta najbolj slikovita izvira Malo in Veliko okence. Veliko okence je pomaknjeno pod 30 m široko in 10 m visoko gladko steno v skrajnem južnem robu Retovja. Ta izvir in izvir Pod skalo sta med seboj hidrološko povezana. V Velikem okencu se prelivajo na površje le visoke vode, ki ne morejo odteči skozi nižje ležeče izvire Retovja. Ob visokih vodah je najmočnejši izvir Ljubljanice. Tik ob steni se vali voda iz prostornega sifonskega rova; ob iztiskanju zraka iz podzemlja občasno vzkipi in zabobni. Ob nizki vodi se gladina umakne v žrelo pod steno. Vanj sta prva zaplavala brata Kuščer leta 1939, potopila sta se 4 m globoko in 12 m v notranjost. Naslednji potop se zgodil leta 1953. Opravil ga je Ivan Gams s staro angleško potapljaško obleko. Leta 1966 sta se v Veliko okence potopila Hasenmayer in Wunsch, ko je imelo jezerce 15 m v premeru. Tri metre pod gladino sta zaplavala v 6 m širok in 2 m visok rov 8 m daleč proti vzhodu. Tam je na tleh večji skalni blok, ki sta ga vrisala že brata Kuščer. V levi steni rova sta dve visoki špranji, ki segata delno nad vodo. Tam sta videla človeške ribice. Ljubljanski jamski potapljači so Veliko okence raziskovali leta 1983, ko so postopoma prodirali v notranjost, vse do globine 260 m. Tam je zasigan kamin, ki se dviga iz globine 26 m. Preplavali pa so tudi veliko podorno dvorano. Raziskave Velikega okenca še niso končane (Habič, 1996: 61-62).

Slika 16: Veliko Okence (Wikimedia commons. Retovje ..., 2010)

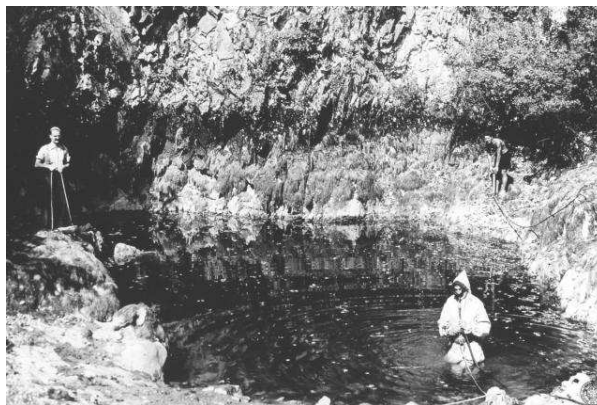
4.4.9 Malo okence

Naravni spomenik Retovje (Uredba o Krajinskem ..., 2008)

To je edini izvir Velike Ljubljanice na levem bregu Retovja. Malo okence so želeli raziskati že prvi slovenski jamski potapljači leta 1939. Brata Kuščer sta se potopila z okorno domačo opremo le 10 m globoko, saj sta se ustavila ob težko prehodni ožini. V kasnejših letih so se potapljali do večjih globin, leta 1966 do globine 20 m, leta 1972 pa do globine 45 m. Istega leta sta se potapljala P. Krivic in A. Praprotnik. Ugotovila sta, da se za vhomom v sifon odpre nad 50 m dolg poševni rov. Najprej je širok in nizek, z globino pa postaja višji. V globini 27 m se rov razcepi in obrne strmo navzgor. Stene rova so gladke, prekrte s plastjo mulja, mestoma pa se pojavljajo tudi ostri noži (Habič, 1996: 60).

Slika 17: Malo okence (Kraji - Slovenija. Retovje ..., 2010)

Slika 18: Brata Kuščer, potapljanje v Malem okencu, 1939 (Društvo za ..., 2010)

4.4.10 Izvir Pod skalo

Naravni spomenik Retovje (Uredba o Krajinskem ..., 2008)

Izvir Pod skalo je največji in stalni vir Velike Ljubljanice. Nahaja se pod previsno, 20 m visoko zatrepno steno ob izrazitem prelomu. Tam vre voda iz podornega skalovja in nižje ob strugi tudi iz pobočnega grušča. Je eden najslikovitejših izvirov Ljubljanice. Ob vznožju stene je ozka špranja, po kateri je možen prehod nekaj metrov v podzemlje do vzdolžnega sifonskega jezera. Prepadne stene so se ohranile le tik nad izviri, kjer vre voda neposredno iz zalitih skalnih votlin. To so tipična kraška okenca, obrhi. Ko ob nizkih vodah ti obrhi presahnejo, zastaja voda v mirnih sifonskih kotanjah pod stenami, živi pa ostanejo nižje ležeči izviri v grušču in podornem skalovju (Habič, 1996: 59).

Izvir Pod skalo je geomorfološka površinska in podzemeljska naravna vrednota ter zoološka in hidrološka naravna vrednota.

Slika 19: Izvir Pod skalo (B. Čepon, 2010)

4.4.11 Potok Bela

Hidrološka naravna vrednota (Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1: ..., 2004)

Dolina Bele je v spodnjem delu še razmeroma prostorna, v zgornjem delu pa preide v ozko sotesko, kjer je prostora le za potok in pot. Dolina je dolga dobrih 5 km in precej položna, saj se dvigne do povirnih grap le za dobrih 100 m.

Potok Bela ima vodni režim, ki je značilen za dolomitne kraške predele. Del padavin ponikne in tako napaja niže ležeče izvire, del pa odteče po površju. Kraški značaj se v režimu površinskih voda še posebej uveljavlja, ker je pretežni del porečja Bele izoblikovan ob stiku dolomita in zakraselega apnenca. V takšnih razmerah je težko ugotoviti pravo velikost hidrografskega zaledja. Potok napajajo številni izviri na pobočju. Je hidrološka naravna vrednota.

Izviri Bele imajo dobro pitno vodo, vendar so ob nizkih vodah prešibki. Kraški izvir je vedno bolj onesnažen in brez čiščenja ni uporaben. Zaradi urbanizacije kraških predelov se pojavlja vprašanje, kako varovati zaledje izvirov in kako zagotoviti čiščenje kraške vode za pitje (Habič, 1976: 215-256).

Slika 20: Potok Bela (Kraji - Slovenija. Star ..., 2010)

4.4.12 Kostanjevica

Naravni rezervat (Odlok o razglasitvi Malega ..., 1995)

Kostanjevica je osamelec pri vasi Bevke na Ljubljanskem barju. V njenem podnožju pa se nahaja naravni rezervat Mali plac, edini še živi ostanek nekdanjega velikega šotnomahovnega barja. Mali plac je naravni rezervat po Uredbi o krajinskem parku Ljubljansko barje, kar je zapisano v Uredbi o Krajinskem parku Ljubljansko barje, 2008. Domačini so uredili in na ogled postavili zadnji živi ostanek nekdanjega jezera. Za to jezero se ne ve, ali je nastalo v ledenih dobah, pleistoceno, ali v geološki sedanosti, holocenu. Ali je bilo na barju res jezero ali pa so se tu zadrževale dolgotrajne poplavne vode, je tudi veliko vprašanje. Mali plac je 2 ha velika kotanja, kjer se nahaja s pelodom bogata, do 1,2 m debela šotna plast. Po letu 1993 je kotanja spet preplavljena in ponovno so se začele postopno razraščati za barje značilne endemične vrste (okroglostna in srednjelistna rosika, ki se hrani z insekti, šotni mah, vitki munec, navadna rožmarinka, bela kljunka, različni saši, ...). V rezervatu pa so se na novo in varneje razplodile tudi barjanska želva sklednica (*Elnys orbicularis*), razne žabe, pupki, kačji pastirji, celo redke vrste močvirskih ptic. Mali plac se lahko opazuje le z obrežja, saj močvirje ni prehodno (Kozinc, 2001: 145-146).

Slika 21: Kostanjevica (RTV SLO ..., 2010)

4.4.13 Kuclerjev kamnolom

Naravni spomenik (Odlok o razglasitvi opuščenega ..., 1991)

Kuclerjev kamnolom pri Lesnem Brdu je dobil svoje ime po nekdanjem lastniku. Prostor je geološko zares edinstven in je zavarovan kot geološka naravna vrednota. Na celotnem južnem pobočju Lesnega Brda leži več kamnolomov črnega apnenca. Le tega so 150 let uporabljali kot gradbeni material, imenovan črni marmor. Posebej dragocen je bil za izdelavo bogatih in slikovito obdelanih portalov, okenskih okvirov in stopnic, saj je kamnoseke privlačil zaradi črne barve in belih kalcitnih žil, ki ga prepletajo, ter visokega sijaja na obdelanih površinah. Tako so ta kamnolom in višje ležeči Mineralov kamnolom ter že zaraščeni kamnolom ob cesti proti Horjulu prispevali pomemben delež pri razvoju kamnoseške obrti v ožji in širši okolici.

Slika 22: Kuclerjev kamnolom (Kulturna in ..., 2010)

Zelo pomembna je tektonska guba, ki je v taki obsežnosti in pravilnosti pri nas prava redkost, ter zelo bogata fosilna favna. Tektonska guba je verjetno nastala zaradi nariva karbonskih plasti na mlajše triasne plasti. V apnencih in plasteh vmesnega črnega skrilavega laporja, ki sta nastajala pred približno 225 milijoni let, so drobni fosili, alge klipeine, foraminifere in trohlina, ki jih s prostim očesom ne vidimo. Med mikrofosile prištevamo tudi drobne dvolupinaste polžke in školjke, ki so milimetrske velikosti. Po njih je kamnolom postal znan. Prevladujejo pa naslednje školjke: rugozna srčanka, lofa, kefersteinova mioforija, kranjski trigonod, ...

Po razglasitvi Kuclerjevega kamnoloma za naravni spomenik (Odlok o razglasitvi opuščenega ..., 1991) so se na Vrhniki lotili velikega projekta – oživitve kamnoloma kot prostora kulturnih prireditev in izobraževanja na prostem. Teren je bil očiščen in urejen s pomočjo številnih strokovnjakov in amaterjev. Uredili so sprehajalne poti in informativne table, nekoliko kasneje pa še geološki stolpec okoliških kamnin. Za popestritev okolice kamnoloma so poskrbeli akademski kiparji, ki so obdelali lesnobrdske apnence v zanimive skulpture (Oblak, 2005: 33-34).

4.4.14 Zahodni črni kamnolom

Geološka naravna vrednota (Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1: ..., 2004)

Slika 23: Zahodni črni kamnolom (Jamarstvo. Kras Lesnega Brda, 2010)

Zahodni črni kamnolom je geološka naravna vrednota in se nahaja v neposredni bližini Kuclerjevega kamnoloma. Tudi ta kamnolom so več kot stoletje izrabljali za pridobivanje črnega marmorja, ki je predstavljal statusni simbol. Prve obdelane kamnine segajo v obdobje zgodnjega baroka konec 17. stoletja. Iz tistega obdobja izvirajo črni oltarji in drugi sakralni elementi v številnih slovenskih cerkvah. Drugo obdobje kamnoseštva je trajalo od druge polovice 19. stoletja dalje. Zlasti v naseljih Ljubljanskega barja in Horjulske doline lahko zasledimo lepo obdelane portale, okvire, stopnice in police. Tudi v novem času povpraševanje po črnem lesnobrdskem apnencu ni zamrlo (Oblak, 2005: 33-34).

4.5 PREDLOGI

Predlagam, da se seznam zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo predstavi na občinskem zemljevidu in na občinski spletni strani. Seznam naj vsebuje kratek opis znamenitosti.

Spletni informacijski portal Slovenske turistične organizacije nima podatkov o naravnih vrednotah Vrhnike. Predlagam, da se vse naravne vrednote, ki sem jih zbrala v nalogi, objavijo na spletni strani tega portala.

4.5.1 Predlog sprehajalne poti

Predlagam, da se uredi pešpot, ki bi povezovala vse zelo primerne naravne vrednote za turistično rabo. Te vrednote so lahko dostopne, privlačne in naravovarstveno neobčutljive, povezane so z že obstoječimi potmi, ki bi jih bilo potrebno na določenih mestih le obnoviti. Tako bi Vrhnika pridobila novo sprehajalno pot oziroma pot, ki bi povezovala celotno Vrhniko in hkrati prikazala vse njene znamenitosti, vredne ogleda. Zajemala bi tako ravnico Ljubljanskega barja, kot tudi kraški svet s kraškimi izviri, sprehodili pa bi se tudi skozi središče Vrhnike.

Izdelala sem predlog za pohodništvo (aktivne počitnice), in sicer pot Okoli Vrhnike.

Okoli Vrhnike

Sprehajalna pot po Vrhniki, na kateri marsikaj lepega vidimo in se novega naučimo, se lahko prične na katerikoli točki. Mi jo bomo pričeli v Močilniku, kjer lahko tudi pustimo avtomobil. Ko si ogledamo izvire v Malem in Velikem Močilniku in prisluhnemo zgodbi o Jazonu, se odpravimo naprej čez naselje Mirke, proti naslednji skupini izvirov, proti Retovju. Tam nas ob visokih vodah presenetita Malo in Veliko okence, ki dajeta Veliki Ljubljanici ogromno vode. Na poti proti Verdu si ogledamo še izvir Pod skalo, kmalu pa zagledamo izvir Ljubije. Ogledamo si lahko še staro Mikčevo kaščo v Verdu, ki je zgrajena v baročnem stilu.

Povzpne se proti kamnolomu na Verdu, v strm hrib. Prečkamo železnico in hodimo nad njo po gozdni poti. Ko zagledamo streho gradu v Bistri, se spustimo navzdol, prečkamo cesto in že si ogledujemo izvire Ljubljanice v Bistri. V grajskem parku se lahko sprehodimo po neskončnih poteh okoli ribnika in si ogledamo kartuzijanski samostan in zbirko Tehniškega muzeja Slovenije.

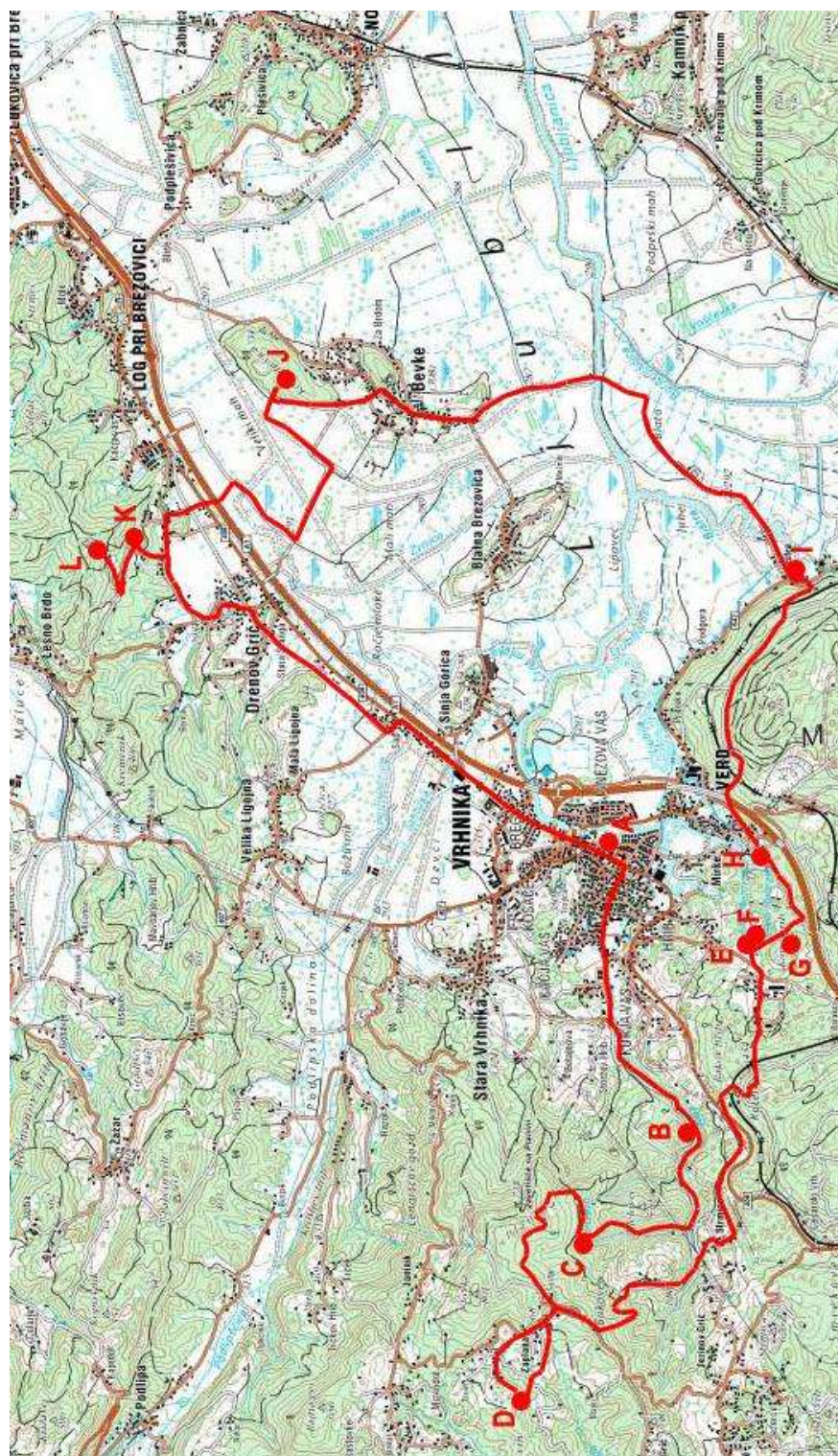
Pot nadaljujemo čez Ljubljansko barje vse do osamelca Kostanjevica pri Bevkah (Mali plac). Od tam se usmerimo proti severovzhodu, prečkamo avtocesto in se skozi naselje Drenov Grič povzpne do Kuclerjevega in Zahodnega črnega kamnoloma.

Pot nas vodi vse do središča Vrhnike, kjer stoji mogočni cigarovec pred OŠ Ivana Cankarja. Na Vrhniki si lahko ogledamo Cankarjevo rojstno hišo Na klancu in njegovo enajsto šolo pod mostom čez Ljubljanico. V središču Vrhnike si lahko ogledamo še stavbo Črnega orla. Lavrenčičevo hišo in sodnijo.

Odpravimo se čez naselje Gradišče, najstarejše naseljeno območje na Vrhniko mimo Grogarjevega dola se napotimo proti Staremu Malnu in Lintvernu. Pot teče po ozki dolini ob Beli, potoku, ki nas v vročih poletnih dneh prijetno hladi. Iz Starega Malna, prijetne izletniške točke, se povzpemo na Ulovko. Vmes se lahko ustavimo na Planini in se povzpemo na rezglednis tolpa, ki ponuja izvrsten razgled na Vrhniko, Ljubljansko barje, Ljubljanska vrata in Ljubljano. Iz Ulovke pa je le še streljaj do bukve in lipovca pri Celarcu. Ko si ogledamo staro domačijo s tema mogočnima drevesoma, se spustimo na Strmico in naprej po stari vojaški cesti vse do Štampetovega mostu. Tam zavijemo levo proti Verdu in krog zaključimo nad Močilnikom. Spustimo se mimo prepadnih sten in že smo pri avtomobilu.

Zaradi dolžine in zahtevnosti poti je smiselno razdeliti pot na več delov in jo prehoditi v nekaj dneh. En sklop so Močilnik, Retovje in Verd, ki so najbolj zanimivi zgodaj spomladi, ko je veliko vode in le ta teče iz vseh strani in ustvarja edinstveno doživetje. Naslednji del je lahko pot nad Verdom, mimo železnice in naprej proti Bistri. Ta pot je zanimiva v vseh letnih časih, najmanj primerna pa je pozimi, ko je veliko snega in so gozdne poti težje prehodne. Poseben del Vrhnških ogledov je Ljubljansko barje in njegovi osamelci. Na obrobju barja ležijo kamnolomi. Ta del je posebej zanimiv spomladi in poleti, ko se na barju prebujajo različne rastline in živali. Obiskovalec si lahko ogleduje zanimivo paleto barv in oblik, ter posluša glasove, ki so značilni samo za barjansko naravo. Poseben del sprehajalne poti je samo središče Vrhnike, ki je zanimivo predvsem zaradi lege, saj ga s treh strani obdajajo vzpetine, na vzhodno stran pa se odpira na barjansko ravnico. V središču Vrhnike je zanimiva kulturna dediščina in Cankarjeva zapuščina. Zadnji del poti skozi Vrhniko pa je lahko njen severozahodni del z izvirom Bele, njenim izvirom Lintvernom, Planino in Ulovko. Ta del poti je zanimiv v vseh letnih časih, posebej pa takrat, ko je veliko vode in si lahko ogledamo vse izvire in potoke.

Celotna pot je dolga okoli 45 km, višinske razlike pa je za 400 m.

LEGENDA:

- A**-Cigarovec
- B**-Bela
- C**-Lintvern
- D**-Bukev in lipovec
- E**-Veliki Močilnik
- F**-Močilnik
- G**-Retovje z Velikim in Malim Okencem
- H**-Izvir Pod skalo
- I**-Grajski izvir
- J**-Kostanjevica
- K**-Kuclerjev kamnolom
- L**-Zahodni črni kamnolom

Slika 24: Karta povezav zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo s sprehajalno potjo (kart. podl. Atlas okolja, 2010)

4.5.2 Ogled izvirov Ljubljanice

Posebna značilnost Vrhnike so izviri Ljubljanice, ki so dajali in še vedno dajejo mestu poseben pomen. Posebna sprehajalna pot, ki je tudi zelo poučna, bi zajemala izvire tako Velike kot Male Ljubljanice (Močilnik, Retovje, Veliki Močilnik, izvir Pod skalo, izvir Pod orehom, Mali Močilnik, Malo okence, Veliko okence), Bistre (Grajski izvir) in pritokov Ljubljanice (Bela, Ljubija). Pomembne pa so tudi udorne vrtače v zaledju izvirov (Grogarjev dol).

Izviri v Retovju in Močilniku so zanimivi zaradi svoje kraške narave, količine vode in lepe okolice. Prav tako pa dajejo poseben občutek skrivnostnosti z navpičnimi stenami nad izviri in z malo množico jam, brezn in sifonov. Da se človek lahko prepusti sanjarjenju v hladu vode, pripomorejo tudi stoletna pripovedovanja o grških junakih, ki so se potepali po teh krajih. Za poseben občutek brezčasnosti poskrbi Bistra s svojim gradom in z vso vodo, ki teče okoli njega.

Sprehajalna pot bi bila označena tako, da bi vsak obiskovalec takoj vedel, kam je namenjen. Poučne table bi na vsakem koraku opozarjale na zanimivosti, kraške pojave, prepletenimi z zgodovino in mitologijo.

5 SKLEP

V diplomski nalogi sem želela predstaviti naravne znamenitosti v občini Vrhnika in jih razvrstiti po primernosti za turistično rabo. Pri tem sem upoštevala predvsem naravovarstveno občutljivost posamezne znamenitosti, saj je množičen obisk velika obremenitev za okolje, da ne omenjam potrebne infrastrukture, avtomobilov, odvrženih smeti. Upoštevala sem tudi privlačnost same znamenitosti, kar je zelo subjektivna ocena, zato se lahko od posameznika do posameznika spreminja. Prav tako sem upoštevala še dostopnost same naravne znamenitosti. Pomembno se mi je zdelo, da je znamenitost lahko dostopna vsakemu, da za ogled nista potrebna posebna oprema in znanje. Največ premisleka je terjal problem varstva posamezne znamenitosti. Kot domačinka gojim do teh znamenitosti tudi čustveni odnos. S tega vidika bi si želela, da ostanejo nedotaknjene, ohranjene, take kot so in kot jih poznam. V naravi je zelo velik turistični potencial, saj so v občini Vrhnika nekatere naravne znamenitosti, ki se lahko kosajo z znamenitostmi drugje po Sloveniji in celo po Evropi. Želela sem jih pokazati, jih ovrednotiti in umestiti v prostor in razmišljanje ljudi, da bi se začeli zavedati bogastva, ki ga imamo. Pri vrednotenju privlačnosti posamezne naravne znamenitosti sem se zanašala na svoje osebno mnenje in dožemanje. Nisem izvajala ankete ali vprašalnika. Problem pri tej opredelitvi je njena subjektivnost. Vendar pa je vrednotenje podano na zelo transparenten način. Posameznik ga lahko spreminja, glede na svojo vrednostno oceno privlačnosti posamezne naravne znamenitosti.

Ukvarjala sem se z 105 naravnimi vrednotami, si jih ogledala in ovrednotila. Na podlagi vrednotenja sem ugotovila, katere so primerne za turistično rabo in katere ne. Popolnoma neprimerne za turistično rabo ni nobene naravne vrednote v občini Vrhnika. Pri teh vrednotah je večinoma problematična naravovarstvena občutljivost, manj pogosto dostop; nekatere naravne vrednote pa so preprosto neprivlačne. Izmed vseh 105 naravnih vrednot pa je za turistično rabo najbolj primernih 14 naravnih vrednot, ki so v vseh treh merilih ovrednotene z vrednostjo A oz. je eno merilo ovrednoteno s pogojno vrednostjo Aa, kar pomeni, da so zelo privlačne, lahko dostopne in naravovarstveno neobčutljive.

Od 105 naravnih vrednot, ki so omenjene in opisane v tej diplomski nalogi, so v turističnih vodnikih omenjene le tiste, ki so na seznamu zelo primernih naravnih vrednot za turistično rabo. V turistični vodnikih ni omenjenih naravnih vrednot, ki niso na seznamu zelo primernih naravnih vrednot v tem diplomskem delu.

Po opravljenem delu in dobljenih rezultatih lahko delno potrdim prvo hipotezo in popolnoma potrdim drugo hipotezo, predstavljeno v uvodnem delu v poglavju 1.3.

- V občini je veliko naravnih vrednot, ki pa niso v zadostni meri vključene v turistično ponudbo.

Ugotovila sem, da je v občini Vrhnika nekaj zelo poznanih naravnih vrednot, primernih za turizem, ki so omenjene v turističnih vodnikih. Naravne vrednote, ki so povezane z Ljubljano in njenimi izviri, so dobro poznane tako domačinom kot tujcem. Ostale zelo primerne naravne vrednote za turistično rabo pa ali sploh niso omenjene v nobenem turističnem vodniku ali pa so omenjene le v enem. Tako to hipotezo lahko potrdim samo delno, saj je le del zelo primernih naravnih vrednot za turizem, ki niso v zadostni meri vključene v turistično ponudbo.

- Vse naravne vrednote v občini niso primerne za turistično dejavnost.

Na podlagi metode vrednotenja, ki sem jo razvila v diplomski nalogi, sem ugotovila, da vse naravne vrednote niso primerne za turistično rabo. Nekatere so popolnoma nedostopne ali pa nezanimive. Veliko jih je tudi naravovarstveno občutljivih in bi se lahko ob povečani turistični rabi uničile, onesnažile oziroma bi njihov čar izginil. Tako lahko potrdim to hipotezo. Kljub vsemu, kar nam ponuja narava in njene danosti, lahko pustimo del nje tako, kot je, in jo tako zavarujemo. Če pustimo naravi svojo pot, bomo zavarovali tudi sebe.

Najbolj primerne naravne vrednote sem povezala v sprehajalno pot, ki lahko postane del turistične ponudbe občine Vrhnika; prav tako se vsebina lahko uporabi tudi za predstavitev na spletnem portalu Slovenske turistične organizacije.

6 POVZETEK

Narava v Sloveniji je bogata, pestra, na majhnem koščku je veliko zanimivosti, ki so ali pa bi lahko bile primerne za turizem. V vsaki občini so naravne vrednote, ki bi bile primerne za turistično rabo, pa njihov potencial ni izkoriščen. Poznamo najbolj znane, zanimive in obiskane izletniške točke v Sloveniji. Obstaja pa še veliko naravnih posebnosti, ki nas obdajajo, pa niso tako znane. Zato sem zbrala vse naravne vrednote v občini Vrhnika in na ta način pokazala, kako je naša občina bogata, pestra in tudi v smislu naravne dediščine posebna.

V diplomskem delu sem se ukvarjala z vprašanjem, kako uskladiti turistično rabo in varovanje narave. Kaj je bolj smiselno in učinkovito; neosveščenost ljudi, ki se ne zavedajo pomena narave, ali pa je rešitev tega vprašanja v tem, da približamo ljudem naravo, njene posebnosti in jih opozorimo na njihovo vrednost. Naslednje vprašanje, ki se poraja je, kako približati ljudem naravo in njene vrednote, hkrati pa jim povedati, da je to tisto, kar je potrebno ohraniti, spoštovati in se iz tega česa naučiti. Z diplomskim delom sem želela predstaviti predvsem tiste naravne vrednote, ki so za turistično rabo najprimernejše, jih opisati, raziskati in podati predloge, kako jih vključiti v turistično ponudbo občine Vrhnika. Želim poudariti, da ni nikoli dovolj zavedanja vsega kar imamo in da se moramo vedno na novo opominjati, koliko je to vredno in koliko je vredno, da to ohranimo.

Ukvarjala sem se z naslednjimi cilji: evidentirati naravne znamenitosti v občini Vrhnika, razviti metodo vrednotenja naravnih znamenitosti za turistično rabo, ovrednotiti naravne znamenitosti v občini po tej metodi in podati predloge za razvoj za izbrane naravne znamenitosti ter vključitev v turistično ponudbo občine. Postavila sem dve hipotezi in sicer prvo, ki pravi, da je v občini Vrhnika veliko naravnih znamenitosti, ki pa niso v zadostni meri vključene v turistično podobo. Druga pa pravi, da vse naravne znamenitosti niso primerne za turistično dejavnost. V pregledu literature sem se ukvarjala z razliko med naravnimi znamenitostmi in naravnimi vrednotami in kako so potencial in vrednotenje naravnih vrednot za turizem opisali drugi avtorji.

Uporabila sem dve metodi dela in sicer zbiranje in obdelava podatkov in vrednotenje. Vrednotenje sem razvila sama in sicer na podlagi treh meril, ta merila so merilo privlačnosti, dostopnosti in naravovarstvene občutljivosti. Vsako naravno vrednoto v občini Vrhnika sem ovrednotila po teh treh merilih in jih tako razvrstila na šest stopenjski lestvici. Za turistično rabo je tako najprimernejših 14 naravnih vrednot in sicer: bukev in lipovec pri Celarcu, cigarovec, Grajski izvir v Bistri, Lintvern, Malo okence, Veliko okence, potok Bela, Veliki Močilnik, Močilnik, Retovje, izvir Pod skalo, Kostanjevica, Zahodni črni kamnolom in Kuclerjev kamnolom. V nadaljevanju sem obrazložila vrednotenje na primerih. Podala sem predloge za predstavitev seznama zelo primernih

naravnih vrednot za turistično rabo na občinskem zemljevidu in na občinski spletni strani. Izdelala sem predlog sprehajalne poti okoli Vrhnike – aktivne počitnice, in predlog ogleda izvirov Ljubljanice.

Po opravljenem delu lahko delno potrdim prvo hipotezo, saj so vse naravne vrednote, ki so povezane z Ljubljanico in njenimi izviri dobro poznane. Ostale zelo primerne naravne vrednote za turistično rabo pa so manj poznane ali pa sploh niso poznane. Popolnoma pa lahko potrdim drugo hipotezo, saj vse naravne vrednote niso primerne za turistično rabo. Nekatere so popolnoma nedostopne ali nezanimive, veliko pa jih je naravovarstveno občutljivih in bi se lahko ob povečani turistični rabi uničile.

7 VIRI

Atlas okolja.

<http://gis.arso.gov.si/atlasokolja> (marec-september 2010)

Badjura R. 1922. Jugoslovenske Alpe. Lečilišta, letovišta, kupatila, prirodne znamenitosti, izleti, alpske ture. 1.deo: Slovenija. Ljubljana, Kleinmayr&Bamberg: 514 str.

Cankar I. 1907. Aleš iz Razora. Ljubljana, Narodna založba: 96 str.

Cerar Drašler I. 2004. Pravljične poti Slovenije. Družinski izletniški vodnik. Ljubljana, Sidarta: 263 str.

Curk I., Puc M. 1989. Varstvo naše dediščine. Ljubljana, Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine: 82 str.

Čekada M. 2010. 'Kataster jam.' Ljubljana, Jamarska zveza Slovenije (osebni vir, marec 2010)

Dnevnik.si.

www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/1042316026 (3. 9. 2010).

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana. (2000-2010)

www.dzrjl.si/content/1919-1940 (5. 9. 2010).

Geocaching – The Official Global GPS Cache Hunt Site.

www.geocaching.com/seek/gallery.aspx?guid=1fb553ba-c2f8-413d-9c3d-efcde82109df (3. 9. 2010)

Gray M. 2004. Geodiversity – valuing and conserving abiotic nature. John Wiley & Sons, Ltd: 434 str.

Habič E. 2006. Sistem vrednotenja, ohranjanja in varstva izjemnih dreves v Sloveniji: mag. delo (Biotehniška fakulteta). Ljubljana, samozal.: 195 str.

Habič P. 1976. Hidrogeološke značilnosti povodja Bele pri Vrhniki in problemi izrabe kraških voda za oskrbo. Acta carsologica, 7/3: 215–256

Habič P. 1996. Vrhniki izviri in njihovo kraško zaledje. Vrhniki razgledi, 1: 45 -67 str.

- Habjan V, Skoberne P. 2001. Naravne znamenitosti Slovenije. Izletniški vodnik. Ljubljana, Sidarta: 200 str.
- Humer J. 1989. Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje v Sloveniji. Ljubljana, Časopisni zavod uradni list SR Slovenije: 187 str.
- Jamarstvo. Kras Lesnega Brda.
www.ljudmila.org/jkz/html/kras_lesnega_brda.html (5. 9. 2010).
- Jamarstvo. Kras Lesnega Brda – onesnaženje.
www.ljudmila.org/jkz/html/onesnazenje.html (8. 9. 2010).
- Kozinc Ž. 1999. Lep dan kliče. 150 izletov po Sloveniji. Ljubljana, Modrijan: 366 str.
- Kozinc Ž. 2001. Lep dan kliče 2. 100 izletov. Ljubljana, Modrijan: 345 str.
- Kozinc Ž. 2003. Lep dan kliče 3. 150 izletov. Ljubljana, Modrijan: 387 str.
- Kozinc Ž. 2010. Okrog Ljubljane. 61 izletov. Ljubljana, Modrijan: 155 str.
- Kraji – Slovenija. Močilnik – izvir Ljubljanice. (2007-2010).
kraji.eu/slovenija/vrhnika_mocilnik_izvir_ljubljanice/slo (5. 9. 2010)
- Kraji – Slovenija. Retovje – izvir Ljubljanice. (2007-2010).
http://kraji.eu/slovenija/vrhnika_retovje_izvir_ljubljanice/IMG_4599_retovje_izvir_ljubljanice_malo_okence/slo (5. 9. 2010)
- Kraji – Slovenija. Star maln. (2007-2010).
kraji.eu/slovenija/vrhnika_star_maln/photos/slo (5. 9. 2010)
- Kulturna in naravna dediščina.
www2.arnes.si/ljzkovr3/slo/2_slo.htm (5. 9. 2010)
- Lobnik F. 2001. Zakaj je čas za premislek o turizmu in okolju? V: Turizem in okolje. Slovenija – turistična dežela. Lah A. (ur.). Zbirka usklajeno in sonaravno, št. 6. Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije: 5-9 str.
- Marušič J. (1993) Analiza in valorizacija krajine. Študijsko gradivo. Ljubljana, Biotehniška fakulteta: 87 str.

Marušič J. 1993. Optimizacijski postopki kot sredstvo za vključevanje varovalnih presoj v celokupno in z okoljem skladno prostorsko načrtovanje. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 87 str.

Oblak K: 2005. Mikrosvet Kuclerjevega kamnoloma. Vrhniki razgledi, 6. 31-41 str.

Odlok o razglasitvi dreves za dendrološke naravne spomenike (Vrhnika). Ur. l. RS, št. 20-948/95

Odlok razglasitvi Jurčevega šotišča za naravni spomenik (Vrhnika). Ur. l. RS, št. 20-949/95

Odlok o razglasitvi Malega placa za naravni rezervat. Ur. l. RS, št. 5-427/95

Odlok o razglasitvi opuščenega dela kamnoloma v Krajevni skupnosti Drenov Grič – Lesno Brdo za naravni spomenik. Ur. l. RS-I, št. 16/91

Potapljanje. Novosti v Velikem in Malem okencu.

http://www.ljudmila.org/jkz/html/malo_in_veliko_okence.html (8. 9. 2010)

Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1: Seznam naravnih vrednot in njihova razvrstitev na vrednote državnega in lokalnega pomena. Ur. l. RS, št. 111-4623/04

Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 4: Podrobnejše varstvene in razvojne usmeritve. Ur. l. RS, 111-4623/04

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot. Priloga 1: Seznam naravnih vrednot – delov narave, ki imajo lastnosti jame v skladu z zakonom, ki določa varstvo podzemnih jam, in njihova razvrstitev glede režima vstopa na odprte jame s prostim ali nadzorovanim vstopom ali zaprte jame. Ur. l. RS, št. 70/06

Prirodoslovni muzej Slovenije.

www2.pms-lj.si/publikacije/blagajev.html (3. 9. 2010)

Raztresen M. 2006. Kulturne poti od Aljaža do Župančiča. Slovenija na dlani. Ljubljana, Mladinska knjiga: 106 str.

Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007-2011. Republika Slovenija.

Ministrstvo za gospodarstvo. Direktorat za turizem. Ljubljana.

http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/turizem/ (17. 9. 2010)

Rode J. 1995. Vrhnika skozi stoletja. Vrhnika, Založba Karantanija: 103 str.

Rožič M. 2001. Slovenska turistična napotnica. V: Turizem in okolje. Slovenija – turistična dežela. Lah A. (ur.). Zbirka usklajeno in sonaravno št. 6. Ljubljana, Svet za varstvo okolja Republike Slovenije: 9-15 str.

RTV SLO. MMC.

www.rtv slo.si/slike/photo/91789 (5. 9. 2010)

Skoberne P. 1988. Sto naravnih znamenitosti Slovenije. Ljubljana, Prešernova družba: 248 str.

Skoberne P, Peterlin S. (ur.) 1991. Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 2. del: osrednja Slovenija. Ljubljana, Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine: 606 str.

Skoberne P. 2004. Ljubljana od izvira do izliva. Slovenija na dlani. Ljubljana, Mladinska knjiga: 104 str.

Skoberne P. 2010. Varstvo narave v Sloveniji – pregled dejstev 2010. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor, delovno gradivo: 51 str.

Stritar A. 1994. Izleti po ljubljanski okolici. Izletniški vodnik. Ljubljana, Sidarta: 143 str.

Turistični informator Vrhnika. 2001. Vrhnika, Turistično društvo Vrhnika, Blagajana: 63 str.

Uredba o Krajinskem park Ljubljansko barje. Ur. l. RS, št. 112-4848/08

Uredba o zvrsteh naravnih vrednot. Ur. L. RS, št. 67/03

Valvasor J. V. 1994. Slava vojvodine kranjske: Izbrana poglavja. Rupl M. (prev.). Ljubljana, Mladinska knjiga: 354 str.

Wikimedia commons. Veliki Mocilnik Ljubljana slovenio.jpg. (27.9.2006)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Veliki_Mocilnik_Ljubljana_slovenio.jpg
(17. 9. 2010)

Wikimedia commons. Retovje, Ljubljana.jpg. (27.9.2006)

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Veliki_Mocilnik_Ljubljana_slovenio.jpg
(17. 9. 2010)

Zakon o ohranjanju narave. Uradno prečiščeno besedilo. (ZON-UPB2). Ur. l. RS, št. 96-4233/04

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Petru Skobernetu za vse ideje, nasvete in spodbujanje pri pisanju diplomske naloge.

Hvala prof. dr. Mojci Golobič za tehtne pripombe, vzpodbudo in potrpežljivost.

Hvala prof. Mirjam Šemrov za lektoriranje diplomske naloge. Zahvaljujem se mag. Karmen Stopar za odgovore na moja številna vprašanja. Prav tako se zahvaljujem Tomažu Podboju za potrpežljivo odgovarjanje.

Predvsem pa hvala mojim staršem, vsem mojim najdražjim za vso neskončno podporo, spodbujanje, za številna vprašanja in pripombe, ki so me gnale naprej. Hvala vam za vso potrpežljivost in razumevanje med študijem in med pisanjem te diplomske naloge.